

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bakalářská práce

Dopisy Julie de Lespinasse

(1773–1776)

Autorka práce: **Zuzana Nováková**

Vedoucí práce: **PhDr. Martina Ondo Grečenková, Ph.D.**

Praha 2015

Klíčová slova

18. století, melancholie, encyklopedisté, žena, emoce

Keywords

18th century, melancholia, encyclopedists, women, emotion

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 6. 2015

Chtěla bych touto cestou poděkovat *PhDr. Martině Ondo Grečkové, Ph.D.* za to, že mi umožnila pracovat na tomto tématu, za společné inspirativní diskuze, připomínkování nedostatků, ochotu a čas, strávený při vedení bakalářské práce. Současně bych chtěla vyslovit dík mému tátovi *Pavlovi Novákovi* a mamce *Věře Novákové*, kteří mě navzdory mnoha neúspěchům stále podporovali. Nedostudovala bych ani bez svých blízkých, dalších členů rodiny, zaměstnavatelů a kamarádů, kterým nepřestávám být vděčná.

Obsah

ÚVOD	1
1. TEORETICKÁ ČÁST	3
1.1. Dopisy jako komunikační prostředek	3
1.2. Kritika pramenů	4
1.2.1. Prameny	5
1.3. Výzkumné metody	5
1.3.1. Metoda individuální biografie	5
1.3.2. Metodologie pro analýzu dat	6
1.4. Dějinný kontext	7
1.4.1. Francie v 18. století	7
1.4.2. Osvícenství, osvícenská filozofie	9
1.4.3. Encyklopedie a Encyklopedisté	11
1.4.4. Chronologický přehled	13
1.5. Významné veličiny a pojmy	14
1.5.1. Pařížské salóny	14
1.5.2. Muži a ženy („spor o pohlaví“)	18
1.5.3. Život Julie de Lespinasse	19
1.5.4. Osvícenská korespondence	21
1.6. Emoce a vášně	23
1.6.1. Štěstí	24
1.6.2. Melancholie	25
1.6.3. Láska	26
2. ANALYTICKÁ ČÁST	27
2.1. Analýza pramene	27
2.2. Život Julie de Lespinasse	30
2.3. Fyzická a duševní bolest	31
2.4. Události z veřejného života a osoby	33
2.5. Láska k panu de Guibert	36
ZÁVĚR	38
Seznam použitých zdrojů	42
Prameny	42
Sekundární literatura	42
Elektronické články	43

Elektronické zdroje	44
Obrazové přílohy	45
Seznam příloh	45
Příloha 1: Pracovní tabulka.....	45
Příloha 2: Texty vybraných dopisů.....	45

ÚVOD

V bakalářské práci se věnuji rozboru 180 dopisů, které napsala Jana Julie Eleonore de Lespinasse v letech 1773–1776 a jejich příjemce byl Antoine Hippolyte, Comte de Guibert. Dopisy se zachovaly a byly přeloženy do českého jazyka pod názvem **Dopisy slečny de Lespinasse panu de Guibert**. Po prvním přečtení jsem dopisy vnímala jako milostnou korespondenci opuštěné, zrazené ženy, která je posedlá láskou k muži, on však její city neopětuje a nepřímo tak způsobí její smrt. Po několikerém dalším čtení a důkladném rozboru, který je rozveden na následujících stránkách, se můj původní výklad ukázal jako mylný.

Při čtení jakéhokoliv literárního útvaru dochází k podobným nedorozuměním. Autor text píše s určitou ideou a čtenář si pak tento záměr interpretuje podle svých životních zkušeností, očekávání a momentálního rozpoložení. Další překážkou je časový odstup, dopisy byly napsány před více než dvěma sty lety. Člověk je bytost kulturní, formuje se skrz kulturní prostředí, ve kterém žije, a ovlivňuje ho (a prostředí zase ovlivňuje člověka). Když čteme historický text, jeho význam k nám mluví v historickém kontextu. Slečna de Lespinasse píše v roce 1774 panu de Guibert: „*Příteli, Vám stačí rozptýlení, zaměstnání, změna, mým štěstím jste Vy, jen Vy: nechtěla bych žít, kdybych Vás neměla vidět a Vás milovat po všechny okamžiky svého života.*“¹ My, čtenáři 21. století, čteme text optikou naší epochy, to ovšem neznamená, že se nemůžeme pokusit pochopit autorčin záměr ze století osmnáctého

Příběh, který se dochoval v dopisech, mě v jednom momentě přitahuje a popuzuje zároveň. Totiž dopisy jsou psány velmi naléhavě, jsou vášnivé, plné emocí, vyznání lásky, citového vydírání, výtek a stýskání. V 18. století byly romány psané formou dopisů velmi populární. Ovšem to není případ těchto dopisů, ty nebyly stylizované do literární formy. Je to autentická intimní korespondence dvou osob, jelikož dopisy byly soukromé a byly posílány tajně. Slečna Lespinasse po panu de Guibert několikrát vyžadovala, aby jí dopisy po přečtení vrátil. Díky tomu, že ji ani v tomto ohledu neposlechl, byly dopisy později vydány knižně. Dopisy našla a nechala vydat de Guibertova manželka.

Toto téma vyvolává několik otázek, například proč se de Guibert, který slečně de Lespinasse několikrát vyznal lásku, oženil s jinou ženou? Zajímalo mě, jak ke vztahu s panem

¹ Vávrová, *Dopisy slečny de Lespinasse panu de Guibert*, 1912, dopis č. 23. Vzhledem k četnosti citování pramene si následující úryvky z dopisů dovoluji citovat pouze s označením pořadového čísla dopisu a roku vzniku: „Dopis č. 23, 1773“.

de Guibert přistupovala Julie de Lespinasse, která žila v jiné době a jiné sociální realitě. Co pro ni znamenala láska? Pro svou bakalářskou práci stanovuji následující výzkumné otázky:

Jaká je v dopisech manifestace pocitů a emocí (se zřetelem na lásku)?

Nakolik slečnu Lespinasse ovlivňoval kontext 18. století?

Jaký typ ženy Julie de Lespinasse představuje?

Osvícenství je počátkem moderní doby; i v současnosti zakládáme na jeho ideálech občanské svobody, rovnosti, tolerance, informovanosti a individualitě člověka. Dopisy, které Julie de Lespinasse poslala svému objektu touhy, vznikly před 242 lety, ale stále pro nás mají vypovídací hodnotu a jsou důležité pro poznání fungování vztahů osmnáctého století. Nejen proto, že se na chvíli můžeme tak trochu stát *voyaery* a nahlédnout pod závoj jedné tajné milostné korespondence, ale také proto, že v ní najdeme zajímavé odkazy, vztahující se k tehdejším osobám a událostem.

Myslím, že každá bakalářská práce by se měla pokusit rozšířit vědecké poznání a také podnítit diskuzi. Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a analytickou. V první části podávám výklad o pramenech, o vydané literatuře a publikování dopisů, o době a místě vzniku dopisů. Jaká byla Francie 18. století? Jakým způsobem souvisí produkce milostných dopisů s encyklopedisty? A kdo vůbec byli encyklopedisté a kde se scházeli? Jakou úlohu ve společenské interakci sehrály salóny? Jak je možné, že si Julie de Lespinasse mohla otevřít salón vlastní? Jak se přistupuje k rozboru korespondence a kritice pramene? Dále nastiňuji, jaký použiji metodologický postup. V analytické části s použitím poznatků psychologie rozebírám pocity Julie de Lespinasse, její melancholii, akademickou lobby, intriky, to, jak popisuje sebe, svůj zdravotní stav, události a osoby kolem ní.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Dopisy jako komunikační prostředek

Dopisy, jejichž rozbor je předmětem této bakalářské práce, byly fakticky napsány, jedná se o korespondenci skutečných osob. Nejedná se o román, který využívá epistolární formu k navození určité intimní atmosféry, kde jsou dopisy použity jako forma vyprávění, ale o reálné dopisy, které napsala žijící osoba. V 18. století je korespondence velmi rozšířená, v této době také vzniká instruktážní dopis.²

Korespondence význačných (i méně význačných) osob je často vydávána a mezi čtenáři oblíbená. Během získávání informací o přístupu ke studiu korespondenčních pramenů jsem zjistila, že k nim mnoho materiálu není. Při zpracování tématu jsem v česky vydané literatuře nenašla jednotný vědecký přístup ke studiu dopisů. Mimo jiné jsem pracovala s knihou *Úvod do studia dějepisu*, ve které Hroch popisuje subjektivní povahu korespondence: lidé píšou dopisy s určitým autorským záměrem, mají nějakou ideu a potom dochází k čtenářské interpretaci, která se může od interpretace autora lišit. K předloženému textu čtenář přistupuje s určitým předporozuměním a následnou interpretaci textu ovlivňuje i jeho očekávání, životní zkušenosti atd.

*„Jedním z nejcharakterističtějších rysů historického výzkumu je to, že může poznávat a zkoumat minulost lidstva jen prostřednictvím literatury a hlavně pak historických pramenů, tj. stop a dokladů, jež zanechala minulá lidská činnost pro současnost jako pozůstatky a zprávy.“*³ Nejčastější pramenné zdroje jsou písemné povahy. Literaturu třídíme na primární (prameny) a sekundární, dále na písemnosti institucionálního původu, písemnosti osobní povahy a literární prameny. Pro mou bakalářskou práci jsou relevantní písemnosti osobní povahy, které jsou neurčené veřejnosti, patří tam soukromá korespondence, deníkové i jiné osobní zápisky a záznamy, poznámky, výpisky, náčrty k literárním či vědeckým dílům.⁴

Osobní korespondence představuje zpravidla nejcennější část písemných pozůstatků. Zajímavá je korespondence význačných osob ze života politického, hospodářského, vojenského i kulturního, ale i korespondence méně význačných lidí, protože: „(...) právě ona

² Morton, Kauffman: *Discourses of Desire: Gender, Genre, and Epistolary Fictions*; 1987

³ Hroch: *Úvod do studia dějepisu*; 1985, s. 102

⁴ Hroch: *Úvod do studia dějepisu*; 1985, s. 142

často velmi konkrétně zrcadlí různé stránky dobového života a jeho ovzduší.“⁵ Osobní korespondence přibližuje autorův osobní život, jeho práci, dílo, společenskou aktivitu, názory, postoje k událostem, záměry a cíle. Autor dopisu většinou reaguje na to, co ho zaujalo, co považoval za potřebné vyslovit. Strukturou dopisy ukazují na vztah autora k ostatním lidem a na důvěrnost těchto vztahů. Způsob vyjadřování bývá intimnější i otevřenější než u pramenů, určených k publikaci. V osobní korespondenci tedy můžeme počítat s upřímností a s autenticitou stanovisek, ovšem nemůžeme vyloučit ani jistou míru autostylizace, zvláště u osob více společensky a politicky exponovaných. Zkušenost praví, že nejautentičtější korespondence vznikala spíše v autorově mladším věku. „Osobní korespondence je pramenem výrazně subjektivní povahy a vyžaduje citlivou a znalou historickou kritiku. Je schopna mu podat závažná, ojedinělá svědectví nedostupná v jiných pramenech.“⁶ V korespondenci můžeme najít údaje, které vysvětlují „pozadí“ určitých událostí.

Inspirací pro mě byl můj oblíbený román *Nebezpečné známosti* Choderlose Laclose a také kniha *Pařížské salóny* od Istvána Benedeka. Obě knihy jsou beletristické, nelze je brát jako relevantní zdroj, nicméně mohou posloužit jako zajímavý komparační materiál. Autorka dopisů vedla korespondenci i s jinými osobami, byly vydány i její dopisy Nicolasu de Condorcet, Jeanu le Rond d'Alembert, Jeanu-Françoisovi Marmontel nebo hraběti de Crillon. Pro tuto práci jsou ovšem relevantní pouze dopisy adresované panu de Guibert.

1.2. Kritika pramenů

Dopisy byly poprvé vydány ve Francii v roce 1809 hraběnkou de Guibert. Editor tohoto vydání byl Bertrand Barrère, který poupravil některé dopisy, některé úplně vynechal a tím stvořil romantickou hrdinku, oběť neopětované lásky. Tím vstoupila Julie de Lespinasse do světa literatury. Poté vyšlo ještě několik edic. Až v roce 1906 hrabě Villeneuve-Guibert (pravnuke hraběte) vydal edici dopisů, ze kterých autorka nevychází jako zneužitá oběť (jako v předchozích nevěrohodných edicích), ale jako racionálně uvažující, dokonce trochu proradná žena ovlivněná osvícenským politikařením.⁷ U nás vyšla kniha v roce 1912 v edici *Knihy dobrých autorů* Kamily Neumannové. Z francouzštiny ji přeložila Helena Schieblová-Vávrová, operní pěvkyně, která působila v Praze a Plzni.

⁵ Hroch: *Úvod do studia dějepisu*; 1985, s. 155

⁶ Hroch, 1985, str. 156

⁷ Sturzer, str.41

Obr. 1.: Edice vydaných dopisů od hraběte Villeneuve-Guibert

1.2.1. Prameny

V bakalářské práci budu analyzovat 180 dopisů, které byly přeloženy do českého jazyka a vydány pod názvem *Dopisy slečny Lespinasse panu de Guibert*.

1.3. Výzkumné metody

Před samotnou analýzou dopisů je vhodné předem stanovit, jaké výzkumné metody byly použité.

1.3.1. Metoda individuální biografie

Je rozdíl mezi biografickou metodou a životopisem. Pokud autor vylíčí život jedince s cílem popsat jeho život ve všech jeho souvislostech, jedná se podle Hrocha⁸ o životopis, ne o biografickou metodu. Biografická metoda přistupuje ke společenské skutečnosti prostřednictvím poznatků o životě jedinců. „*Výchozí představou pro použití biografické*

⁸ Hroch: *Úvod do studia dějepisu*; 1985, s. 245

metody je názor, že společnost se skládá z jedinců, kteří mají své osobité zájmy a názory: ze střetávání těchto zájmů se pak rodí to, čemu říkáme dějiny.“⁹ Jedinec je součástí společnosti a příslušníků určité zájmové skupiny, třídy, profese. Tím, že se snažíme pochopit a vyložit jeho postoj a zájmy, přirozeně osvětlíme také dané společenské vztahy. Hroch dále dělí biografii na individuální a skupinovou. Individuální se logicky věnuje životu jedince ve všestranných souvislostech k okolnímu životu jako sonda, jejíž pomocí se chceme dopracovat k hlubším poznatkům o některých složkách společenského vývoje. Překvapivě jde v individuální biografii hlavně o projev jistých skrytých a společenských vztahů či rozporů než o život a názor jedné individuality. Ve druhém z příkladů- ve skupinové biografii se vychází z předpokladu, že určitá událost byla dílem více nebo méně uvědomělé činnosti konkrétních lidí. Pracuje se souborem jedinců, s větší skupinou jednotlivců. „*Určité momenty biografické metody musí být zastoupeny prakticky v každém výzkumu dějin politických a sociálních, v menší míře také v dějinách hospodářských.*“¹⁰ Ve své bakalářské práci budu používat metody individuální biografie a musím se vyvarovat chyb, které podle Hrocha hrozí. U individualizované varianty biografické metody hrozí, že autor přecení význam a typičnost jedince, jehož osudem se zabývá nebo tím, že se nestačí zorientovat v množství detailů a neodhadne, co je podstatné a co ne. Pro historické poznání je důležitá hluboká interpretace výsledků historické analýzy.

1.3.2. Metodologie pro analýzu dat

Jane C. Kronick¹¹ vymezuje tři druhy formální metodologie pro analýzu psaných textů.¹² Pokud tato data nejsou podrobena formální analýze, slouží pouze jako ilustrativní příklady. Existují tři druhy formální metodologie analýzy psaných textů. Jsou to obsahová analýza, Glasser-Strausova metoda konstantního srovnávání (The Glasser-Strauss constant comparative method) a hermeneutická interpretace textu.¹³ Každá z těchto tří typů slouží k jinému účelu. Nejobvyklejší z nich je formální obsahová analýza, což je, jak známo, technika měření, která umožňuje testování teoreticky podložených hypotéz. Glaser-Strausova metoda je určena k tomu, aby se z psaných textů teorie vytvořila nebo vyvodila. Hermeneutická

⁹ Hroch: *Úvod do studia dějepisu*; 1985, s. 246

¹⁰ Hroch: *Úvod do studia dějepisu*, 1985, s. 248

¹¹ Kronick: *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat*, s. 57-67

¹² Do psaných textů můžeme zařadit například interview, osobní dopisy a deníky, nahrávky a transkripce terapeutických sezení s klienty v psychiatrii, zápisy ze schůzí, zprávy komisí, nahrávky parlamentních debat.

¹³ Kronick: *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat*, s. 57

interpretace textu umožňuje hlubinné porozumění významu dokumentu a odpovídá mému záměru.

Hermeneutická interpretace textu zdůrazňuje potřebu hlubokého porozumění materiálu. Je důležité najít propojení mezi fakty a hodnotami a na hledání významu uvnitř materiálu a neztratit kontext doby. Interpretace psaného textu je časově i jinak velmi náročná. Zpracováváme text tak, že se na něj díváme z různých úhlů pohledu, dochází k hloubkové textové interpretaci. Bolesť hermeneutické analýzy je její subjektivita, závěry jednotlivých badatelů by se eventuálně mohly lišit. Obvyklý postup empirických vědců je formulovat pravidla vztahů s obecnou platností, to ovšem neplatí pro začátek textové analýzy. Při orientaci na text se badatel orientuje na text, kterému musí rozumět sám o sobě, z kontextu vlastního textu, ne z kontextu badatele. „*Jednotlivým částem může porozumět pouze ve vztahu k celku a celek pochopíme pouze ze znalosti jeho částí.*“¹⁴ Proces interpretace má podobu kruhu.

1.4. Dějinný kontext

1.4.1. Francie v 18. století

*„Osmnácté století je jedním z období starého režimu (Ancien Régime), jež je velmi obtížné zachytit a vysvětlit i jako celek. Zdá se, že skutečně postrádalo onu pevnou jednotnost historických okamžiků vlády silné ruky, kdy život, ať už v zanícení boje, či podřízenosti vnucenému a zároveň chtěnému řádu, přece jen jevil jakýsi smysl.“*¹⁵

V této kapitole chci zkráceně pojednat o době, ve které byly napsány dopisy. Francie byla absolutní monarchie, v čele státu byl král, který sídlil ve Versailles. V září 1715 zemřel Ludvík XIV., na trůn nastoupil Ludvík XV. a v roce 1774 Ludvík XVI. André Bourde¹⁶ píše, že až do revoluce byl život ve Francii patrně příjemný. V zemi panoval mír, fungoval obchod. Francouzská společnost byla rozdělena na tři stavy: kněží, šlechtu a třetí stav. Hlavním rozlišovacím kritériem mezi stavy byl majetek. Chudina neměla velkou šanci na sociální vzestup, společnost řídily bohaté vrstvy, které disponovaly majetkem. Stavby už neměly praktický důvod, přetrvávaly spíš jako společenský princip a měly omezené pravomoci, které

¹⁴ Kronick: *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat*, s. 61

¹⁵ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 372

¹⁶ André Bourde: kapitola *Osvícenství*. In Duby: *Dějiny Francie od počátku po současnost*, 2003

ještě navíc omezovala veřejná moc a daně. Ovšem sociální mobilita se zvyšovala, nově se mohli uplatnit i lidé, kteří měli peníze, talent nebo ducha. Francie v 18. století patřila společnosti bohatých a vlivných.¹⁷ V této době vzniká nová vrstva (*noblesse de robe*) – měšťané (právníci, bankéři, úředníci) povýšení do šlechtického stavu. Měšťané mají najednou stejné možnosti jako dříve duchovenstvo a šlechta a to rozkládá tradiční monarchistickou společnost. Vzniká protiklad a staví proti sobě nemoderní stát a společnost. Osvícená společnost (před Francouzskou revolucí) je tedy aristokratická, ale otevřená talentu a penězům neurozených lidí.¹⁸

Dále narůstal rozpor mezi venkovem a městem, stát nevnímal nespokojenost rolnictva. Ve městech žili aristokraté, kteří měli dostatečné materiální zabezpečení a užívali si luxusu. V takovém prostředí vznikaly nové myšlenkové proudy a stanovovaly se morální hodnoty. Rolníkům na venkově se tak dobře nežilo, museli platit poplatky vrchnosti, desátky nájemné a královské berně.¹⁹ Rolníci (příslušníci třetího stavu) požadovali zásadní změny. Byly rozhořčení, nespokojení se sociálními a politickými nedostatky a požadovaly reformu. Kromě takovýchto útoků čelil absolutistický stát i útokům tzv. nové filozofie, která byla proti nadpřirozeným základům státu a tradicionalismu.²⁰

„*Encyklopedisté, přírodovědci, nová šlechta – to jsou producenti kultury revoluce.*“²¹ Francouzská revoluce byla připravována v salónech, připravovali ji tedy privilegované osobnosti, ale i neprivilegovaní, kteří se do salonu dostali díky talentu, penězům nebo úspěchu v literatuře či vědě. Tím není myšleno, že by encyklopedisté spřádali plány na revoluci, ale v tamních společnostech vznikaly nové myšlenky a ustanovovaly se názory, které bezprostředně revoluci předcházely. Klíčovou postavou absolutismu jsou *indendants*, kteří vlastní úřady, jsou začátkem moderní společnosti, společnosti výkonu a konkurence. Intendantsi byly komisaři, kteří měly plnit královské rozkazy v oblasti práva, veřejné zprávy a financí.²²

¹⁷ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 372

¹⁸ Ševčík: *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*, 2007, s. 254-255

¹⁹ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 374

²⁰ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 376

²¹ Furet in Ševčík: *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*, 2007, s. 254

²² Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 372

1.4.2. Osvícenství, osvícenská filozofie

Osvícenství bylo novou etapou lidstva, k řádu věcí se přistupovalo jinak- nově, „osvíceně“. Nové světlo nepřinášela tradice, ale rozum, osvícenství je doba rozumu. Osvícenství bylo celoevropským fenoménem. Pro Evropu znamená osvícenství přestrukturování idejí, myšlení i politické organizace. Jan Patočka o osvícenství napsal, že jde prakticky o: „(...) *přizpůsobení dosavadní Evropy jejímu novému postavení ve světě, vznikající organizaci planetárního hospodářství, proniknutí Evropanů do nových prostorů novými odtud pramenícími požadavky na vědění a věření. Nejhlubší výtvar celého tohoto pohybu je moderní věda, matematika, přírodověda, historie.*“²³ Myšlení bylo to, oč v osvícenství běželo, osvícenci bažili po jednotném vědeckém řádu, po znalostech a vědění. Klíčovými hesly osvícenství byla rozum, svoboda a štěstí.

André Bourde v *Dějínách Francie* v části věnované osvícenství píše: „*Filozofové věří, že vědění je lepší než nevědění, že sociální problémy lze vyřešit rozumnou činností založenou na bádání a analýze, nikoli modlitbou, odříkáním a podvolením se vůli všemocné Moudrosti. Věřící, že je třeba dávat před fanatismem přednost diskusi a že argumenty náboženského nebo tradičního rázu jsou stejně jako tvrzení dogmatické filozofie ve skutečnosti překážkami na cestě poznání a vedou jen k tmářství.*“²⁴ Osvícenská filozofie navazuje na tradici humanismu a kritizuje církevní praktiky a dogmata. „*V salónech madame de Pompadour, madame de Deffand nebo madame Geoffrin bylo snadné věřit, že křesťanství je zavrženíhodná pověra, kterou žádný rozumný člověk nemůže brát vážně.*“²⁵

V 18. století došlo k velkému vzrůstu zájmu o přírodní jevy. Tradiční formy náboženské víry se střetly s osvícenským deismem a zárodečnými formami moderního ateismu. Pojem „přirozené náboženství“ (deismus) je stavěn proti náboženství zjevenému, hlásanému církví. „*Deismus měl mnoho stoupenců a počítala se k nim i většina francouzských filozofů 18. století, kteří nebyli ateisté, ale svou víru zakládali na subjektivním přijetí Boha.*“²⁶ Nepřijímali většinovou víru, katolická církev byla v jejich očích autoritativní náboženský systém. Nepřijímali ani náboženskou morálku, a tak vznikl pojem přirozená morálka, stejným způsobem potom také přirozené právo nebo přirozený člověk. V

²³ Patočka: *Kacířské eseje o filosofii dějin*; 1980, s. 78

²⁴ DUBY: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 385

²⁵ ŠEVČÍK: *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*; 2007, s. 253

²⁶ ŠRÁMEK: *Panorama francouzské literatury: od počátku po současnost*; 2012, s. 174

„přirozenosti“ chápané ve smyslu logického a rozumného, tudíž přirozeného vztahu věcí byl spatřován klíč k vyřešení základních otázek lidské existence. „*Myšlenky francouzského filozofického věku* se dostávaly do celé Evropy a 18. století bylo rovněž dobou expanze francouzského jazyka a kultury do evropského kontinentálního prostoru. Francouzština nastoupila tuto cestu už na počátku století, v nemalé míře zásluhou odcházejícího krále Slunce, za jehož vlády plnila prestižní úlohu diplomatického jazyka.“²⁷

Na francouzskou osvícenskou filozofii měla zásadní vliv senzualistická filozofie, kterou hlásal anglický filozof Johne Locke. Další zdroj inspirace byla pro francouzské odpůrce absolutismu také anglická konstituční monarchie. Tyto a další myšlenkové podněty s vlivem anglického ducha se rychle šířily v pařížských salonech. Slavný literární salon vlastnila např. Ninon de Lanclos, Claudine- Alexandrine Guérin, markýza du Deffand, paní de Tencin, paní d'Épinay. Paní de Tencin hlásala právo na přirozenou lásku, stavěla se proti otcovské tyranii, společenským konvencím a klášterům. Byla pověstná četnými milostnými dobrodružstvími a z jednoho takového vztahu měla syna, budoucího encyklopedistu d'Alamberta. V salonech, kavárnách a klubech, kde se diskutovalo o nejrůznějších otázkách, vznikalo veřejné mínění doby. V padesátých letech 18. Století, v době vydávání Encyklopedie, převážil zájem o filozofii.²⁸ „*Fontenelle byl mechanista, Voltaire znepokojený teista, Helvétius egoistický materialista, Diderot hypermorální materialista, Buffon přírodovědec, La Mettrie lékař, d'Alambert zeměměřič a Montesquieu právník. Všichni však sdíleli jistý duševní postoj plynoucí z vědecké metody a v empirickém výzkumu reality hledali vztahy mezi věcmi, které byly dosud zatemněny předsudky, usilující tak o nový a hlubší výklad.*“²⁹

Osvícencům šlo o pravdu, ke které měl každý osvícený člověk dojít pomocí vlastního rozumu, ale zároveň nemohla být subjektivním závěrem jednotlivce. Dülmen tvrdí, že osvícenství bylo: „*(...) věkem sebereflexe, dobou hledání individua a dobou subjektivního rozhodování se silným morálním a veřejným angažmá.*“³⁰ Proto osvícenci zakládali k šíření svých myšlenek vlastní společnosti a také neformální skupiny s vlastní vzájemnou korespondencí. Knihy, korespondence a učené společnosti bezpochyby existovaly již dříve, ale v této době získaly zásadně novou kvalitu. Ve společnostech členové nacházeli možnost

²⁷ Šrámek: *Panorama francouzské literatury: od počátku po současnost*; 2012, s. 175

²⁸ Šrámek: *Panorama francouzské literatury: od počátku po současnost*; 2012, tamtéž

²⁹ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 384

³⁰ Dülmen: *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století): Náboženství, magie, osvícenství*; 1999, s.220

hovořit o svých zájmech se stejně smýšlejícími osobami napříč všemi stavy, mohli prezentovat své názory a vystavit je kritice ostatních.³¹

1.4.3. Encyklopedie a Encyklopedisté

V polovině 18. století (1751–1772) se ve Francii podařilo uskutečnit ambiciózní projekt- vydání monumentálního díla *L'Encyclopédie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*.³² Encyklopedii je možno vidět na stránkách francouzské národní knihovny Gallica.

Encyklopedie zahrnovala všechny obory lidské činnosti. Dílo tvořilo 27 svazků a získalo si 4300 předplatitelů.³³ Toto unikátní dílo odráželo osvícenské postoje a mělo přispět ke změně myšlení francouzské společnosti v předrevoluční době. Původní záměr vydavatelů Encyklopedie byl pouze překlad dvousvazkové anglické encyklopedie³⁴, která vyšla v Londýně v roce 1728, ovšem v roce 1745 získal francouzský nakladatel André Le Breton povolení pro vydání samostatného díla, jehož redaktor bude pobírat stálý roční plat. Myslitelé a autoři Encyklopedie jsou označováni jako encyklopedisté.³⁵

Na psaní hesel pro Encyklopedii se podílelo mnoho autorů, mezi nejznámější patří Rousseau, Buffon, d' Holbach, La Metrie, Rousseau, Voltaire či Turgot a samozřejmě také Diderot a d'Alambert.³⁶ Autoři vyzývali čtenáře k samostatnému myšlení, k hledání pravdy ve vědě a v historii místo v církevním učení. Hlásali, že štěstí člověka spočívá v jeho vlastních rukou. Encyklopedii odebíralo 4 300 lidí, to je vzhledem k ceně, velmi vysoké číslo. Proti Encyklopedii logicky vystupovala církev, v roce 1759 byla dokonce na nějakou dobu pozastavena.³⁷ Pronásledování knize nakonec prospělo, neboť jí přineslo kýženou pozornost a stala se komerční záležitostí.

Hlavním představitelem Encyklopedie je Denis Diderot (1713–1784). Realizací projektu byl nejdříve pověřen abbé Guy de Malves, ovšem po několika organizačních

³¹Dülmen: *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století): Náboženství, magie, osvícenství*; 1999, str. 228

³² *Encyklopedie, aneb, Racionální slovník věd, umění a řemesel*; 1954

³³ Maurois, *Dějiny Francie*; 1994, str. 214

³⁴ *Cyclopedia or Universal Dictionary of Arts and Sciences* (Cyklopedie aneb Všeobecný slovník umění a věd)

³⁵ Šrámek: *Panorama francouzské literatury: od počátku po současnost*; 2012, s. 184

³⁶ Maurois, *Dějiny Francie*; 1994, str. 215

³⁷ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 389

neúspěších přizval Diderota a d'Alamberta, kteří za práci na encyklopedii začali pobírat měsíční plat a postupem času se stali ředitelem a spoluředitelem. Práce na encyklopedii byla ztěžována sérií útoků, překážek a zákazů, nicméně projekt byl doveden do úspěšného konce. Velkou zásluhu na tom měl mimo jiné Malesherbes, ministr cenzury Ludvíka XV. a ředitel knihoven. „Práce na Encyklopedii, jejíž vydávání se potýkalo s řadou překážek, útoků, omezení i dočasných zákazů, učinila z Diderota jednoho z předních představitelů francouzského osvícenství.“³⁸ Diderot pro Encyklopedii napsal velké množství hesel z oboru filozofie a přírodních věd. Mimo encyklopedii psal mnoho pojednání a statí, přispěl k založení estetiky jako vědecké disciplíny, věnoval se i krásné literatuře, sepsal četné umělecké prózy a dramata. O oficiální uznání Diderot neusiloval a do Akademie odmítl kandidovat.

Hlavním Diderotovým pomocníkem a zároveň aktivním autorem hesel v Encyklopedii byl člen Francouzské akademie Jean Le Rond d'Alembert (1717–1783). D'Alembert byl známý matematik a fyzik, vyjadřoval nedůvěru ke všemu, co se nedá exaktně prokázat. K Encyklopedii napsal programový úvod. O literární hesla v Encyklopedii se postaral prozaik, dramatik a básník Jean-Francois Marmontel (1723–1799), Marmontel byl také stálý tajemník Akademie a královský historiograf. Do Encyklopedie přispívali i další filozofové zvučných jmen jako Montesquieu, Voltaire nebo Rousseau. Velkou zásluhu na redigování Encyklopedie má Étienne Nonnot de Condillac.

Krédo Encyklopedie nacházíme v Úvodní rozpravě, kterou redigoval d'Alambert: „*Je třeba vše prozkoumat, vše bez výjimky posunout a ničeho nešetřit.*“³⁹ D'Alambert v úvodu Encyklopedie vytyčuje její dva cíle, jednak má vyložit řád a souvislost lidských vědomostí a má obsahovat obecné principy každé vědy a každého umění. Duby považuje Encyklopedii za nedokonalou, zaostávající za svou dobou a konzervativní (tento fakt připisuje nesourodosti autorů a spolupracovníků). Podle četných náznaků bylo podle encyklopedistů žádoucí zachovat tradiční monarchickou formu vlády, která nejlépe odpovídá potřebám Francie. Vyslovují se pro myšlenku monarchie „anglického typu“. Intelektuální náplň a filozofie Encyklopedie byla pokroková a povznášející, ale reformní program byl v závěru umírněný.

Osvícenství nebylo dobou solitéru, kteří by báдали o samotě, naopak to byla doba individualit, které se hojně setkávaly v organizovaných společnostech. Mnoho encyklopedistů bylo zároveň členy Akademie a Akademie věd. Akademie měly vědecké cíle. V Paříži už v roce 1635 založil kardinál Richelieu *Académie française* která se věnovala pěstování jazyka.

³⁸ Šrámek: *Panorama francouzské literatury: od počátku po současnost*; 2012, s.185

³⁹ *Encyklopedie, aneb, Racionální slovník věd, umění a řemesel*, s. 35

Dále ve Francii vznikly akademie určené přírodním vědám a historickému bádání. Francouzská akademie věd byla zřízena panovníkem a patřila ke dvoru, měla dohlížet na francouzský jazyk a šířit ho po světě. Akademici jsou voleni doživotně a jejich název je *les immortels* (nesmrtelní).⁴⁰

1.4.4. Chronologický přehled

Korespondence mezi Julie de Lespinasse a panem de Guibert se datuje mezi lety 1773–1776 a tyto tři roky jsou pro mou práci zásadní. Následuje stručný chronologický přehled událostí a milníků, které se objevily v mém přechozím výkladu, ovšem považuji za vhodné je zde znovu a přehledněji uvést.

1713	narození Denis Diderot
1715	smrt Ludvíka XIV., na trůn Ludvík XV.
1717	narození Jean Le Rond d'Alambert
1728	Vychází <i>Cyclopaedia, or an Universal Dictionary of Arts and Sciences</i> (autor Ephraim Chambers)
1730	Začátek proslulosti salonu Madame du Deffand
1732	narození Julie de Lespinasse
1744	Ludvík XV. vyhlásil válku Anglii a Rakousku
1745	Madame de Pompadour si získává královu přízeň Le Breton, pařížský tiskař a nakladatel, dostává povolení k překladu Chambersovy <i>Cyclopaedie</i>
1747	Le Breton pověřuje vedením svého Slovníku Diderota a d'Alamberta.
1750	Vychází prospekt k Encyklopedii, který redigoval Diderot
1751	Vychází první svazek <i>Encyklopedie</i> s Úvodní <i>rozpravou</i> od d'Alamberta.
1752	Vstup Julie de Lespinasse do kláštera Vychází druhý svazek <i>Encyklopedie</i> První odsouzení <i>Encyklopedie</i> : Státní královská rada nařizuje, že první dva svazky jsou a zůstanou zakázány, ovšem ve vydávání se pokračuje.
1754	Odchod Julie de Lespinasse do salónu madame du Deffande

⁴⁰ Im Hof: *Evropa a osvícenství*; 2001, s. 91-94

1759	Druhé odsouzení <i>Encyklopedie</i> , na nátlak církve na nějaký čas pozastavena. Parlament odsuzuje osm knih, mezi nimi je i <i>Encyklopedie</i> .
1764	Otevření salónu Julie de Lespinasse.
	Diderot s rozhořčením zjišťuje, že Le Breton bez jeho vědomí změnil obsah některých článků v posledních deseti svazcích <i>Encyklopedie</i> ; přesto pokračuje ve vydávání.
1772	Seznámení Julie de Lespinasse a hraběte De Guibert
1773	Začátek korespondence Julie de Lespinasse a hraběte De Guiberta
1774	10. 5.: smrt Ludvíka XV., králem Ludvík XVI
	V Květnu zemřel de Mora
1775	1. 6.: Hrabě de Guibert se oženil s Alexandrine Louise Boutinon de Courcelles
1776	smrt Julie de Lespinasse
1782	Laclos- Velmi nebezpečné známosti
1783	Smrt Jean Le Rond d'Alambert
1784	Smrt Denis Diderot
1786	De Guibert se stal členem Akademie
1789	Prohlášení práv člověka a občana

1.5. Významné veličiny a pojmy

1.5.1. Pařížské salóny

Slovo „salón“ se ve francouzštině objevuje až v roce 1664, nejdříve znamená přijímací sál zámku. Nejdříve měl tedy pouze prostorový význam, kulturní účel získal až později.⁴¹ „Rozhodující spojení prostorového pojmu, umělecké výstavy a literárního počínu je zásluhou osvícenského filozofa Denise Diderota, který své umělecko kritické úvahy, pravidelně publikované od poloviny století, nazýval Salons.“⁴²

Francouzské salóny 18. století byly tím, čím jsou dnes informační média, moderní kavárny či zájmová sdružení – vytvářely veřejné mínění, formovaly vkus, rozhodovaly o osudech uměleckých děl, o přitažlivosti filosofických škol, o osudu jednotlivců a prosazovaly

⁴¹ Heyden-Rynsch: *Evropské salony: vrcholy zaniklé ženské kultury*; 2004, s. 8

⁴² Heyden-Rynsch: *Evropské salony: vrcholy zaniklé ženské kultury*; 2004, s. 8

své lidi na rozhodující místa. Podle Ševčíka⁴³ byly salony a salonní kultura vrcholným a posledním stupněm dvorské kultury aristokratické společnosti. Ševčík uvádí definici: „*Salón je společenská instituce, již organizuje dáma, ‚salonnière‘, v pravidelnou dobu, ‚jourfix‘, jako neformální společenství stálých i příležitostných hostů různých profesí a společenského postavení, sdružujících se v nenucené pospolitosti, v níž vládne konverzace o literatuře, umění, hudbě nebo politice, kde může nabývat významu i estetický a vzdělávací moment a jejímž účelem je vzájemný společenský styk, společnost sama.*“⁴⁴ Salón si nemohl otevřít kdekdo, v čele salónu musela být vzdělaná, duchaplná dáma z vyšších kruhů. Hostitelka o všem v salónu rozhodovala, o tom jaké se bude podávat jídlo, ale musela se starat i o úroveň, usměrňovat rozhovor, bdít nad stylem a vysokou úrovní. Nešlo o běžnou komunikaci, ale o diskuzi k danému tématu. Vznikaly tak malé neformální spolky, které přispívaly k všeobecné vzdělanosti a upevňovaly vztahy mezi vzdělanci. Navíc měly salony vliv na volby do akademie.

Navštěvovat salony bylo pro všechny intelektuály nezbytné. Vybíraly si, který salón ten konkrétní den navštíví. Dámy se předháněly se snahou, aby duchaplní hosté přišli právě k nim a stali se jejich pravidelnými návštěvníky. Podle Heyden-Rynschové vynikalo obzvláště těchto pět salónů: salón madame de Lambert, madame de Tencin, madame Geoffrinové, madame du Deffand a slečny de Lespinasse.⁴⁵

Salón tedy vedla vysoce postavená žena, často řídila společnost a byla skutečnou autoritou, což je velmi výjimečné a pokrokové. Ženy se v 18. století díky salónům emancipovaly. Pro ženy z vyšších vrstev bylo *salonní období* požehnáním, byly svobodné, stávaly se morálními autoritami. V salónech panovaly navenek bezvadné mravy, kde byl velký důraz kladen na styl a vytříbený jazyk. Podle Dubyho⁴⁶ ovšem v takovém salónu často vládla duševní prázdnota a pošetilá zábava. Salonní svět byl světem rafinovanosti. Záleželo na postavení té které dámy. Salón na zámku v Sceaux provozovala vévodkyně du Maine, další známý salón vedla madame de Tencin, Madame Geoffrin, paní du Deffand.

Musíme rozlišovat *aristokratické* salony sedmnáctého a osmnáctého století a *měšťanské* salony století devatenáctého. Původní aristokratický salón se od pozdějších

⁴³ Ševčík: *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*; 2007

⁴⁴ Ševčík: *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*; 2007, s. 252

⁴⁵ Heyden-Rynsch: *Evropské salony: vrcholy zaniklé ženské kultury*; 2004, s. 45

⁴⁶ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 398

odlišuje zejména význačným postavením ženy, která se dostala do centra společnosti. Pro náš příběh je důležitý salón paní du Deffand, která si pod svá ochranná křídla vzala mladou Julie de Lespinasse. Těžko říct, zda si z kláštera odvezla do Paříže Julie de Lespinasse proto, že věděla, že je nepřiznanou dcerou vlastního bratra a tak trochu si vykupovala vlastní svědomí nebo prostě proto, že madam Deffandová byla skoro slepá a potřebovala praktickou pomoc a v Lespinasse viděla potenciál úspěšné společnice a saloniérky. Madame du Deffand ztělesňovala ženskou duchaplnost. Její korespondence s Voltairem je světově proslulá. K pravidelným návštěvníkům jejího salonu patřil d'Alambert, který se posléze platonicky zamiloval do Julie de Lespinasse a „přešel“ do jejího salónu.⁴⁷

Salón fungoval jako zavedená instituce s pevně danými pravidly a poměrně dlouhou životností. Měl pevný den konání, stálou vzdělanou klientelu či škálu konverzačních námětů.⁴⁸ Další zajímavý fenomén doby je, že bylo vysoce ceněno vzdělání, možná dokonce více než aristokratický původ či bohatství. Krásně to vystihuje řeč madam Deffandové, která mluví o své nesmiřitelné sokyni a konkurentce paní Geoffrinové: *„Představte si, děvenko, že Montesquieu věnoval první exemplář Ducha zákonů Geoffrinové, ale zrovna tak dobře jej mohl dedikovat kdekeré trhovkyni, protože Geoffrinová za něj poděkovala takovým dopisem, který na první pohled prozrazoval, že se do knihy ani nepodívala. Myslíte, že domýšlivý spisovatelé mohou takovou věc prominout? Nikdy. Montesquieu pochopil, že u této naduté ženštiny nemá co pohledávat, pochopil to i Voltaire, jež přichází mezi lidi zřídka, a přece o všem ví.“*⁴⁹

Julie de Lespinasse nejdříve působila v salónu madame du Defand jako předčitatelka. V roce 1764 opustila salón své tety a založila svůj vlastní. Podle Dubyho byl salon slečny Lespinasse *„sice jednodušší, ale s mnohem srdečnější atmosférou, kde se scházeli největší filozofičtí duchové doby a debatovali o nových myšlenkách.“*⁵⁰ Salóny byly i jinde než v Paříži, i tam hrály velkou roli ve zjemňování mravů, šíření módního vkusu a idejí, ovšem pravděpodobně nebyly tak „nóbl“ jako salóny pařížské. *„Salony však vždy přitahovaly tím, že nabízely radost, skýtalý možnost setkávat se s lidmi ducha bez svazující etikety, oddávat se diskusím, činit vtipné repliky, poznámky a dokonce i pomloutvat, tedy zabývat se vším, co vytvářelo styl dobré společnosti.“*⁵¹ V polovině 18. století salónů začalo výrazně přibývat a

⁴⁷ Heyden-Rynsch: *Evropské salony: vrcholy zaniklé ženské kultury*; 2004, s. 58-60

⁴⁸ Lenderová: *K hříchu i k motlitbě: žena v minulém století*; 1999, s. 72

⁴⁹ Benedek: *Pařížské salony*; 1977, s. 145

⁵⁰ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 398

⁵¹ Duby: *Dějiny Francie od počátků po současnost*; 2003, s. 398

změnil se trochu obsah debat, dříve se věnovaly hlavně krásné literatuře a poezii, později se objevovalo více filosofie, politiky, ekonomie a sociální problematiky.⁵² Autoři Encyklopedie (d'Alambert, Marmontel, Condillac, Condorcet, Turgot a další) se scházeli u mademoiselle de Lespinasse. *„Podařilo se jí shromáždit u sebe velmi početnou, různorodou a horlivou společnost. Okruh účastníků, scházejících se denně od pěti do devíti hodin večer, se neustále obměňoval. Člověk si mohl být jist, že tu potká vynikající muže všech hodností ve státních úřadech, v církvi, u dvora nebo armády, významné cizince nebo spisovatele... Obratně nadhozeným slovem podnítila konverzaci, dodala jí spád a obměňovala ji pak podle svého vkusu. Politika, náboženství, filozofie, příběhy, novinky- v jejich debatách nebylo nic vyloučeno.“*⁵³

Obr. II: „Čtení v salonu madame de Geoffrin, 1755“

⁵² Im Hof: *Evropa a osvícenství*; 2001, s. 98

⁵³ Im Hof: *Evropa a osvícenství*; 2001, s. 99

1.5.2. Muži a ženy („spor o pohlaví“)

V dnešním diskurzu bychom řekli, že v 18. století došlo k určité emancipaci žen⁵⁴, protože se změnila možnosti jejich fungování. Gisele Bocková popisuje v knize *Ženy v evropských dějinách od středověku do současnosti* fenomén *evropského sporu o pohlaví*. Píše, že v dějinách lidstva se po staletí vedou diskuze o tom, „(...) čím jsou nebo jaké jsou ženy a muži, jací by měli a mohli být.“⁵⁵ Tento spor začíná ve středověku, rozvíjel se vlivem humanismu a renesance a trval právě do doby osvícenství. Ve středověku církev ztotožnila ženu se sexualitou a hříchem, Eva je vinna za pád člověka, pro Tomáše Akvinského byla žena *nedokonalým* mužem. Ovšem ne všichni ve středověku a raném novověku smýšleli o ženách jako o nepovedených mužích, nicméně polarizace pohlaví byla velmi silně zastoupena. Později došlo k četným polemikám o hodnotě ženského pohlaví, o podřízenosti či nadřazenosti. Vycházely různé traktáty a spisy, které poukazyvaly na důstojnost žen. V mnoha jazycích totiž ani neexistoval výraz pro člověka (ani muže ani ženu, prostě člověka, výraz stojící nad pohlavím).⁵⁶ Tento spor zaměstnával i novověké učence. Mezi důležitý průlom v tomto sporu patří vydání spisu *Město žen* (Christine de Pizan), které ve své době změnilo debaty o roli pohlaví. „*Ženská duše je podle tohoto díla rovnocenná s mužskou. Ženské tělo, i když bylo stvořeno slabší než mužské, je přesto stejně dokonalé.*“⁵⁷ Ženy mají stejnou inteligenci, potenciál se vzdělávat či vládnout. Spor o pohlaví byl často stavěn na příkladech z Bible (Adam byl stvořen z hlíny, Eva z jeho žebra; má to nějaký význam?; kdo je nadřazený a kdo podřazený?). Luther tento vztah znázorňuje obrazem slunce a měsíce: „*Tak jako slunce svítí více než měsíc, tak se žena nevyrovná muži.*“⁵⁸ Ale zář slunce neruší zář měsíce a spolu září nad hvězdami.⁵⁹

Později (v 18. století) se do diskuze o pohlaví přidaly i další ženy. Např. Mary Wollstonecraftová odmítala Rousseauovu teorii o tom, že ženy jsou na světě jen od toho, aby poslouchaly své muže a aby se jim líbily. Odmítala, že ženy nemají rozum, ale připouštěla, že často intrikují, předstírají slabost, využívají smyslnost a sexualitu k tomu, aby získaly výhody a moc. Podle Wollstonecraftové byla moc žen charakteristická pro starý režim (*ancien régime*), kde ženy: „(...) *nelegitimně vykonávaly velký vliv a korumpovaly sebe samy stejně*

⁵⁴ Reálně k tomu došlo samozřejmě později.

⁵⁵ Bock: *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*; 2007, s. 11

⁵⁶ Bock: *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*; 2007, s. 11-18

⁵⁷ Bock: *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*; 2007, s. 22

⁵⁸ Bock: *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*; 2007, s. 41

⁵⁹ Bock: *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*; 2007, tamtéž

*jako muže, s jejichž vášněmi si pohrávaly, a to přesto nebo snad právě proto, že neměly žádnou politickou existenci.*⁶⁰

Dámy u dvora a v salonech hrály významnou roli v zápase o moc a kariéru. V době osvícenství dochází k velkému zvratu ve vnímání žen. Im Hof diskutuje roli pohlaví a emancipaci v osvícenství, tvrdí, že emancipace ženy je jiného charakteru než emancipace sociálních, etnických nebo politických skupin, hlavně proto, že se týká všech lidí. V 17. století se objevují první náznaky o rovnosti obou pohlaví, do té doby stále převládalo biblické „*budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout*“⁶¹. V 18. století situace natolik pokročila, že vznikala mnohá díla, která ovlivnila myšlení o rovnosti genderu. Filosofických debat v akademiích, společnostech a salonech se v 18. století mohli účastnit nejen moudří muži, ale také vzdělané ženy. Ženy začaly zahajovat rozhovor, korespondenci, začaly vydávat knihy.⁶²

1.5.3. Život Julie de Lespinasse

Jana Julie Eleonore de Lespinasse se narodila 9. listopadu 1732 v Lyoně a zemřela 23. května 1776 v Paříži. Její matkou byla Julie d'Albon a biologický otec hrabě Gaspard-Nicolase de Vichy, který ji ovšem nepřiznal a vychovával ji Klaudius Lespinasse. Je zřejmé, že slečna Lespinasse trpěla svým původem.⁶³ Sama si musela vytvořit vlastní společenský prostor a jakýsi „koncept sama sebe“. Po smrti své matky byla přehlížena společností a zavržená zbytkem rodiny a v roce 1752 vstoupila do kláštera. Neměla žádné prostředky a pravděpodobně proto přijala v roce 1754 pohostinnou nabídku od své tety- markýzy du Deffand (sestry biologického otce Gasparda de Vichy). Pomáhala slepé markýze s vedením pařížského salonu, a tam si také vypilovala vlastní sociální dovednosti a vytvořila si síť vlivných přátel, získala si přátelství pana d'Alamberta či Turgota. Paní du Deffand na mladou, okouzlující slečnu žárčila. Nakonec se po nedorozuměních a hádkách vztah markýzy du Deffand a Julie de Lespinasse rozpadl. Paní du Deffand se prý na adresu Julie de Lespinasse nechala slyšet, že si chovala na svých ňadrech hada. V roce 1764 slečna Lespinasse po boku celoživotního druha d'Alamberta slavnostně otevřela vlastní salón v ulici Svatého Dominika,

⁶⁰ Bock: *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*; 2007, s. 47

⁶¹ Bible, Genesis, 3,16

⁶² Im Hof: *Evropa a osvícenství*; 2001, s. 207

⁶³ Sturzer: *Writing the self and textual authority in the letters of Julie de Lespinasse*, s.64

ze kterého vzešla většina pozdějších akademiků. Julie de Lespinasse se proslavila se jako „múza encyklopedistů“. Vztah s d'Alambertem není vyjasněný, můžeme jen spekulovat. Jasně je, že si byli velmi blízcí, Julie de Lespinasse se o něj starala, když byl nemocný a potom spolu žili, existují i spekulace o tajném sňatku (ale nejsou potvrzené). Múza encyklopedistů ovšem prožívala četné vášně. V roce 1776 se zamilovala do markýze Gonzagy de Mora. Jejich vztah se rozvinul navzdory překážkám a námitkám Morovi rodiny, Mora byl často pryč kvůli vojenským povinnostem. Hrabě de Mora byl nemocný- trpěl tuberkulózou. Na vrcholu milostné aféry s panem de Mora, v roce 1772, potkala hraběte de Guibert. Od roku 1773 si s panem de Guibert začala dopisovat a tím se započíná korespondence tolik zásadní pro tuto bakalářskou práci. Hrabě de Guibert byl francouzský generál a spisovatel, vydal řadu vojenských spisů a v roce 1786 se stal členem Akademie. Nedochovalo se mnoho dopisů od de Guiberta, ale v těch, které se dochovaly, vyjadřuje lásku, přátelství, podporu, ovšem zároveň jí dává najevo, že nemůže dostát jejím očekáváním ani nahradit idealizovaného milence Moru. Ten zemřel v květnu 1774. Guibert se s odvoláním na rodinné závazky a finanční tlaky 1. června 1775 oženil s Alexandrine Louise Boutinon de Courcelles. Tento sňatek Julie de Lespinasse zdrtil, bylo to v pokročilé fázi tuberkulózy, které podlehl 22. května 1776.⁶⁴

⁶⁴ Benedek: *Pařížské salóny*; 1977

Obr. III: Julie de Lespinasse, Louis Carrogis

1.5.4. Osvícenská korespondence

„K francouzské kultuře patří tři podstatné prvky: tzv. *esprit* jakožto souhrn ducha a duchaplnosti, salony a konečně korespondence, resp. memoáry.“⁶⁵ Toto trio dosáhlo v osvícenství neobyčejného rozmachu. Richard van Dülmen napsal⁶⁶: „*Osmnácté století bylo stoletím přátelství a korespondence.*“ Osvícenci nacházeli nová místa a způsoby, jak se vzdělávat a komunikovat mimo tradiční místa setkávání. Mezi tyto inovátorské způsoby bezpochyby patří i rozšiřující se korespondence, která umožnila komunikaci mezi osvícenci a vzdělanými měšťany. Dobové analýzy dopisů bohužel téměř neexistují. Dochované dopisy slouží k rekonstrukci životních příběhů. Osvícenci byli většinou mimo tradiční většinovou společnost, a proto pro ně bylo dopisování jakožto osobní komunikace často životně důležitá. Dülmen rozlišuje pět rovin, kterými se liší korespondence v a před 18. stoletím: nová

⁶⁵ Heyden-Rynsch, 2004, str. 45

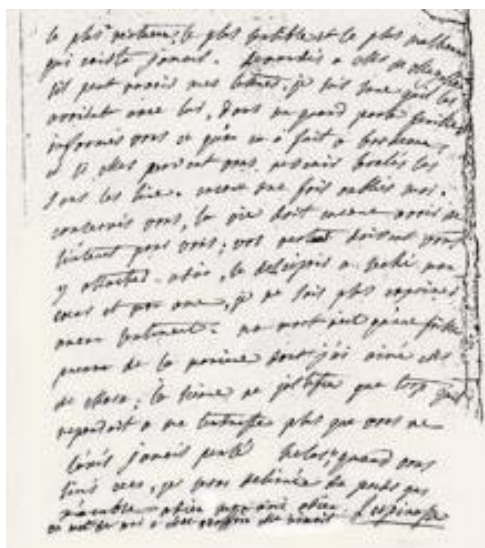
⁶⁶ Dülmen, 1999, str. 231

korrespondence byla psaná v mateřské němčině (do té doby převažovaly latinské a francouzské dopisy), oslovení se oprostilo od devótních formulí, rozšířil se okruh pisatelů i témat, byly překonány hranice stavů a nastalo vzájemné přiblížení obou pohlaví- ženy tak začaly být poprvé brány vážně jako intelektuální partneři. Dříve bylo přátelské dopisování mezi vdanou ženou a cizím mužem nepředstavitelné. To se v 18. století změnilo, i žena může svému příteli napsat osobní dopis, může mu sdělovat své názory na literaturu, filozofii, či jen osobní otázky.⁶⁷

Korespondence nebyla jen potřebou rozhovoru a sdílení názoru, byla také výrazem životního stylu. Korespondence se známými osobami je také způsob sebe prezentace a sebe potvrzení. Dopisy se vyznačují subjektivitou, můžeme nahlédnout do pocitů, prožitků, přesvědčení a osobních záležitostí autora dopisu. V korespondenci, v písemném dialogu šlo o diskurz, o snahu přiblížit se pravdě. Na psaní dopisů osvícenci vynakládali mnoho času a peněz. Zajímavý Dülmenův postřeh, že přestože se ženy v osvícenství na korespondenci účastnily hojně, podíl na vydané korespondenci je nízký.

Korespondence, schopnost psát dopisy, byla dovednost, kterou neměl každý. Psát dopisy bylo „módní“. Byl rozdíl mezi dopisy osobními a těmi, které byly předmětem veřejného čtení v salónech. Takové dopisy měly předem danou formu, podle postavení autora, podle toho, co se od něj očekávalo. Pokud byly určeny k veřejnému čtení, byly stylizované. Na druhé straně stojí korespondence osobní (intimní), do které bezpochyby dopisy Julie de Lespinasse patří, protože jsou velmi otevřené, upřímné, zkrátka osobní. V 18. století byla literatura psaná formou dopisů velmi populární. Ale znovu opakuji, že nepracuji s románem, ale se skutečnými dopisy.

⁶⁷ Dülmen tu popisuje osvícenství a korespondenci v osvícenství v německých zemích, nicméně jeho teorie je snad použitelná i pro osvícenství bez teritoriální příslušnosti, osvícenci se beztak všichni považovali za kosmopolitní světoobčany.

Obr. IV.: Signovaný rukopis dopisu Julie de Lespinasse

1.6. Emoce a vášně

Dnes jsou emoce předmětem studia psychologie, dříve se o ně zajímali filozofové. V antickém paradigmatu (jehož pojetí platilo i v 18. století) jsou vášně duše definovány jako hnutí vyvolané tělesnými smysly.⁶⁸ „Slovy filozofa Michaela de Montaigne: bez nich by duše byla nehybná jako loď uprostřed moře za bezvětří.“⁶⁹ Vášně jsou v medicínské literatuře 18. století pojímány různě, někde jako hnutí mysli obecně, jinde odstupňované podle míry duševního pojetí. Vášně jsou ovšem jednotně brány jako jevy nerozumné a škodlivé, na rozdíl od mírnějších a blahodárných emocí. Vášně se prolínají s jinými jevy (temperamentem, se šílenstvím, s konkrétními tělesnými chorobami) a působí jako posilující nebo zmírňující prvek.⁷⁰ Tinková popisuje duševní poruchu: „(...) duševní porucha je nezvládnutá vášně dovedená do extrému, je to defekt či selhání (především) rozumu a vůle, a proto je možné je léčit opět především rozumem a vůlí, tedy mohutnostmi čistě duševními.“⁷¹ Vášně jsou příčinou šílenství. Zuřivost je způsobena hněvem, erotická mánie je forma lásky, melancholie je stupeň záchvatu šílenství.⁷²

⁶⁸ Tinková: *Mechanismus vášní v "économie animale"* K otázce vášní duše v osvícenské medicíně; 2014, s. 74

⁶⁹ Tinková: *Mechanismus vášní v "économie animale"* K otázce vášní duše v osvícenské medicíně; 2014, tamtéž

⁷⁰ Tinková: *Mechanismus vášní v "économie animale"* K otázce vášní duše v osvícenské medicíně; 2014, s. 75

⁷¹ Tinková: *Mechanismus vášní v "économie animale"* K otázce vášní duše v osvícenské medicíně; 2014, s. 89

⁷² Tinková: *Mechanismus vášní v "économie animale"* K otázce vášní duše v osvícenské medicíně; 2014, s. 90

1.6.1. Štěstí

V Encyklopedii se dočteme: „*Za štěstí se považuje stav nebo takové postavení, kdy bychom si přáli, aby trvaly beze změny. V tom se liší štěstí od rozkoše, která je pouhým příjemným pocitem, ale pocitem krátkým a přechodným, a která nemůže být nikdy stavem. Stavem by se mohla nazvat spíše bolest. Všichni lidé se shodují v přání být šťastni. Příroda pro nás pro všechny stanovila zákon našeho vlastního štěstí. Vše, co není štěstí, je nám cizí: pouze štěstí má značnou moc nad naším srdcem; všechny nás k němu strhuje prudký proud, vábí nás jeho mocné kouzlo, vítězí nad námi jeho přitažlivost; příroda nám je nesmazatelně vtiskla, vryla je do našich srdcí, je v něm určité kouzlo a dokonalost.*“⁷³

Idea štěstí, štěstí jako nejvyšší dobro, byla v osvícenství principem bytí. Cílem bylo dosáhnout štěstí, na které má každý člověk nezpochybnitelné právo, jenže: jak mohou miliony jedinců žijících ve společnosti usilovat o své vlastní štěstí a zájem, aniž by se dostávali do konfliktu s ostatními? ⁷⁴ Odpověď dal Montesquieu v teorii společenské smlouvy, kdy lidé zcela přirozeně vytvoří společenský útvar (společnost), který si stanoví zákony, které budou platit pro všechny. Zákon a vláda jsou tedy vytvořené za účelem uvést do pohybu pozitivní spolupráci a sloužit obecnému blahu. Aspirace na štěstí pro všechny dost možná také započala Francouzskou revoluci pod hesly svoboda, rovnost, bratrství. Štěstí nemá být dosažitelné jen pro privilegovanou vrstvu. „*Štěstí mělo být v pojetí 18. století prožíváno jako bezprostřední stav, současný prožitek, každá chvíle života, přičemž nebylo darem, ale bylo třeba si ho vydobýt vlastní vůlí. Spočívalo ve schopnosti radovat se z pouhé existence, přijmout roli, která je člověku určena, v uvědomění si, že toho dobrého, co život přináší je více než toho špatného, dnes bychom řekli v pozitivním myšlení, ve vyrovnanosti, klidu, jednoduchosti, umírněnosti, za předpokladu zdraví, ekonomického zajištění a úcty ostatních.*“⁷⁵

Život v osvícenství se přestává chápat jako utrpení, úkol, nebo poslání. Člověk se nemá obětovat státu, králi, či stavu, ale má nárok na štěstí, na uspokojení svých potřeb. La Mettrie byl lékař, biolog a filosof, který prosazoval hedonistickou filosofii: „*Kdo má štěstí, má všechno. Ale kdo našel štěstí, nehledal je. Člověk nehledá to, co má, a nemá-li to, nebude to mít nikdy.*“ ⁷⁶ Prožít život ve štěstí je v rozporu s dřívější křesťanskou morálkou. Tyto osvícenské myšlenky, které legitimizují štěstí, nebyly pro pracující, ale pro aristokracii

⁷³ Encyklopedie, aneb, Racionální slovník věd, umění a řemesel, str. 132

⁷⁴ Duby: Dějiny Francie od počátků po současnost; 2003, s. 387

⁷⁵ Ondo Grečenková: Příslib štěstí a tyranie dokonalosti: Reformy státu v depeších francouzských velvyslanců o vládě Josefa II.; 2012, s. 158

⁷⁶ La Mettrie in Ševčík: Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století; 2007, s. 271

prodlévající v salónech. Ti si mohli dovolit požitkářství, vášně, slast, směřování ke štěstí, senzualitu.⁷⁷

1.6.2. Melancholie

„Uznejte, že jsem skoro stejně hloupá jako šílená: jsem ještě horší.“⁷⁸ Píše v červenci 1773 Julie de Lespinasse panu de Guibert, sama sebe v něm popisuje jako „šilence“. Jak vlastně poznáme rozum a ne-rozum? A mohou spolu mluvit člověk šílený a ne-šílený? Podle Michela Foucalta⁷⁹ společná řeč už neexistuje. Právě na sklonku 18. století se šílenství ustanovilo jako duševní nemoc. Melancholici jsou lidé, kteří jsou jinak velice moudří a rozumní, nadaní neobyčejnou bystrostí a důvtipem. Většina starších definic melancholie klade důraz na úzkost a smutek: „*Proto melancholici milují samotu a prchají před společností; tím víc pak ulpívají na své bludné představě či dominantní vášni, ať už jakékoliv, a jeví se lhostejní ke všemu ostatnímu.*“⁸⁰ Melancholie nikdy nedospívá k zuřivosti, je to šílenství omezené vlastní bezmocí. Koncem 18. století je jako melancholie kvalifikováno každé neblouznivé šílenství, charakterizované nehybností, beznadějí a určitým ponurým otupením. Melancholie je popisována hlavně nehybností a mlčením, projevuje se skleslostí, sklonem k samotě, lidé vyhledávají osamělá místa, kde bloumají, jejich tvář je chmurná, zastřená hrůzou a smutkem. Protipól melancholie je mánie. Maniak je neustále zaměstnáván novými myšlenkami a fantaziemi, zatímco melancholik je zaujat reflexí a soustředí se na jeden předmět. Melancholie a mánie jsou protipóly a zároveň mají mnoho společného a podle Willise se oba stavy mění jeden v druhý. „*Přísně empirický pohled by v tom viděl dvě sdružené nemoci nebo jednu a touž nemoc o dvou střídavých symptomech.*“⁸¹ V jiných výkladech je mánie zcela přirozeně považována za vyšší stupeň melancholie. Řečí současných vědců je melancholie a mánie 18. století manicko-depresivní cyklus.⁸²

⁷⁷ Ševčík: *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*; 2007, s. 270-272

⁷⁸ Dopis č. 9, 1.7. 1773

⁷⁹ Foucault: *Dějiny šílenství: v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*; 1994

⁸⁰ Foucault: *Dějiny šílenství: v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*; 1994, s. 73

⁸¹ Foucault: *Dějiny šílenství: v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*; 1994, s. 83

⁸² Foucault: *Dějiny šílenství: v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*; 1994, s. 72-84

1.6.3. Láska

Podle francouzského psychoanalytika Jacquesa Lacana je láska „(...) *touha dát něco, co nemáte, někomu, kdo neexistuje*“. Z pohledu psychoanalytiků znamená milovat druhou osobu, toužit po něčem, co nám chybí, a tudíž se identifikovat s „ničím“, poddat se sebedestrukci, přát si zemřít. Přesto láska (a zejména partnerská a romantická láska) rezonuje naší kulturou. Podle irského sociologa Toma Inglise je láska v západní populární kultuře dominantní téma. Stala se středobodem smyslu každodenního života, propagovaného skrz média a trh. Se zánikem institucionálního náboženství se stala romantická láska dominantní formou vnitřního spasení.⁸³ Být zamilovaný je zidealizované, většina lidí chce zažívat romantickou lásku nebo se o takových příbězích alespoň dozvídat odjinud. Pravděpodobně proto jsem nejdříve dopisy četla právě pod vlivem takového romantického konstruktů. A není divu Julie de Lespinasse v dopise z 13. listopadu 1774 píše: „*Dobrou noc. Dnes se ani jednou neotevřely mé dveře, aniž mé srdce prudce zabušilo: byly okamžiky, kdy jsem se bála, že uslyším Vaše jméno, a pak jsem zase byla nešťastna, že jsem ho neuslyšela. Tolik rozporů, tolik odporujících si citů pravdivých, a vysvětlím je těmito dvěma slovy: miluji Vás.*“ I v ostatních dopisech velmi často panu de Guibert popisuje vášnivé city, ujišťuje ho o nekonečné lásce k němu a vyčítá mu nedostatek lásky k ní, aby ho v následujícím dopise odvrhla s tím, že ho už nikdy nechce vidět a lituje dne, kdy ho vůbec poznala. Několikrát napíše, že ji musí milovat, neboť to není jen otázka jejího štěstí, ale otázka celého života nebo, že je pro ni jeho štěstí a láska důležitější než vlastní život.

V Encyklopedii⁸⁴ se dočteme, že láska je sebeuspokojení v milovaném objektu. Kromě partnerské lásky mezi mužem a ženou, rozlišují lásku mezi přáteli, lásku ke světu, lásku ke slávě, lásku pro vědu, manželskou lásku, rodičovskou a sourozeneckou či lásku člověka k sobě samému. Dále se dozvídáme, že je jen jedna pravá láska, ale několik jejích kopií.

⁸³ Inglis, 2013, str. 3-4, překládala jsem v rámci zkoušky OJAK na FHS UK

⁸⁴ Heslo *Amour*, *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences*

2. ANALYTICKÁ ČÁST

2.1. Analýza pramene

Jak už jsem několikrát naznačila, nechala jsem se strhnout vášnivým stylem a horlivostí autorky. Myslím, že mě tato osobní zaangažovanost hodně držela zpátky a předpokládám, že hlavně proto jsem kolem dopisů dlouho tak opatrně našlapovala a nevěděla, jak a čím začít. Čím víc jsem se ztotožňovala s textem, tím víc mi připadal výjimečný a krajně nevhodná jakákoliv snaha či pokus o metodologickou hermeneutickou analýzu. Připadalo mi to příliš troufalé. Musím říct, že námět a postup této bakalářské práce zrál dlouho. Až touha dokončit započatou práci mě donutila odhlédnout od osobního zaujetí, podívat se na text znovu, z nadhledu a bez citové angažovanosti začít pracovat.

Mohla by zaznít oprávněná výtky, jestli je vhodné analyzovat přeložený text a ne jeho originál. Bohužel neovládám francouzštinu natolik, abych mohla pracovat s originálními dopisy. Nebudu provádět lingvistickou ani sémantickou analýzu textu. Přesto jsem si vědoma skutečnosti, že překlad má vliv na autenticitu díla.

Podle teorie metodologie pro analýzu dat jsem vytvořila rastr. Vytvořila jsem osm kategorií obsahu, podle témat, které se v dopisech často objevovaly, zároveň mi připadaly nosné pro další bádání. Konkrétně to byly tyto kategorie:

Události jejího života
Co jí dělá radost
Co jí tíží
Narážky na dobové události, politika, Encyklopedie
Narážky na osoby
Reakce na Guibertův dopis/kontakt
Nemoc, bolest, nářky na smrt
Co si o sobě myslí, jak se popisuje

Poté jsem opakovaně prošla každý jednotlivý dopis a do tabulky k příslušnému datu vzniku dopisu jsem napsala, jaká kategorie se v něm vyskytuje a jak. Jak jsem již předesílala, toto stanovení kategorií je subjektivní a individuální. Do tabulky jsem často zapisovala úryvky (ne vždy jsou označeny kurzívou a uvozovkami), vlastní poznámky, otázky, domněnky, propojení. Důležité příspěvky jsem zvýraznila tučně nebo velkým písmem. Tato část bádání byla časově velmi náročná. Nicméně vznikala na začátku mého výzkumu při seznamování se s textem. Po opětovném uvážení a konečném stanovení výzkumných otázek z původních osmi kategorií obsahu vykryštovaly čtyři finální kategorie obsahu, které také odpovídají názvu kapitol analytické části. Finální kategorie vznikly účelově, seskupením původních kategorií, které si byly co do svého obsahu podobné, nicméně toto dělení není „dogmatické“, v tom smyslu, že se původní kategorie prolínají. Příspěvek, který mi připadal natolik důležitý, abych ho zapsala do jedné z osmi původních kategorií, jsem v následném rozboru mohla použít i pro jinou nadřazenou („finální“) kategorii. Připisuji to faktu, že jsem původní kategorie obsahu stanovila trochu unáhleně (např. kategorie „co ji tíží“ a „nemoc, bolest, narážky na smrt“ jsou svým vyzněním prakticky totožné) a zároveň se motivy dopisů opakují a častokrát by se i v rámci jednoho dopisu hodil jeden můj zápis k více kategoriím. Nutno dodat, že jsem pracovní tabulku s původními kategoriemi obsahu využívala hojně, byla důležitá pro časové zorientování, četné odkazy, propojení atd. Rozhodla jsem se tuto tabulku umístit do přílohy této práce (Příloha 1: Pracovní tabulka). Následující schéma ukazuje, jak vznikly finální kategorie obsahu, které názvy odpovídají kapitolám analytické části.

*Původní kategorie**Finální kategorie*

Co jí dělá radost Co si o sobě myslí, jak se popisuje	Život Julie Lespinasse
Co jí tíží Nemoc, bolest, narážky na smrt	Fyzická a duševní bolest
Události jejího života Narážky na dobové události, politika, Encyklopedie Narážky na osoby	Události z veřejného života a osoby
Reakce na Guibertův dopis/kontakt	Láska k panu de Guibert

Po závěrečném stanovení kategorií obsahu a poté, co jsem konečně odhlédla od vášnivých vyznání lásky a trýznivých proseb, která se táhnou celým textem jako červená niť (pro představu např. v dopise č. 41 Julie de Lespinasse píše: „*Vy tvoříte můj smutek, mé mlčení, mé neštěstí, jedním slovem, vy ožívujete mou duši a ona mne uchvacuje. Netroufám si Vám říci, jak Vás miluji.*“⁸⁵), začala jsem odkrývat další vrstvy. Několikrát mě napadlo, jaké měla Julie de Lespinasse štěstí, že se narodila se do doby, ve které se ženy „emancipovaly“. Přestaly být pouhou ozdobou a zázemím svého muže, ale mohly říct svůj názor a muži je poslouchali, takže se začaly spolupodílet na vytváření veřejného mínění. Julie de Lespinasse navíc byla schopná a přes nepřízeň osudu (nevyrůstala v úplné rodině a nemohla od svých příbuzných očekávat podporu) si dokázala otevřít vlastní salón. Místo nejen z mého pohledu nesmírně zajímavé a podnětné, scházeli se tam přeci nejsmělejší a nejzábavnější duchové doby.⁸⁶ I přes tento nezpochybnitelný fakt v dopisech několikrát nacházíme motiv nudy, trdomyslnosti a prázdnoty. Ověřila jsem si, že to nebyl jen případ Julie de Lespinasse, melancholie (*mélancolie de l'esprit*) odpovídala rázu celé privilegované vrstvy předrevoluční

⁸⁵ Dopis č. 41, 1774

⁸⁶ Dohnálková: *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*; 2006, s. 53

Francie.⁸⁷ „*Ach, nechtě mne zemřítí, nebo naplňte mou duši tak, aby necítila již hrozného prázdna, kterého v ní zanechal pan de Mora.*“⁸⁸

2.2. Život Julie de Lespinasse

Do této kategorie patří zmínky z dopisů o běžných věcech. Kromě událostí z veřejného života mě zajímaly i narážky na tehdejší život a zvyky – např. jaké měli hygienické návyky, stravování a podobně. Tak např. v dopise č. 44. radí de Guibertovi, který se jí pravděpodobně svěřil s tím, že není úplně zdravý, že má rýmu, aby zůstal celý den na loži, aby hodně pil, nepsal a ani nic nečetl. Další rady na zlepšení zdravotního stavu jsou pít syrovátku, dát si koupel, hodně spát. Čekala na něj a „(...) měla jsem tu ječnou vodu, ajbiš⁸⁹, mandlové mléko, abych Vám násilím vnutila čaj se sirupem netíkovým: tak se to jmenuje, a nikoliv polévka.“⁹⁰ Co se týká stravování, zmiňuje se v dopise číslo 58 a 64, že se stravuje hlavně kuřaty: „*Jím denně dvě křídla z kuřete; a nebude-li se mi při této životosprávě dařiti lépe než při dřívější, budu požívati jedině mléka.*“⁹¹ Zmiňovat druhy jídla může působit trochu přízemně, nicméně je podle mého názoru zajímavé sledovat, jaké měli potřeby a návyky. Ve vydaných dopisech není mnoho zmínek o módě, oblékání, což je pro mě vzhledem k době překvapivé. Co se týče osobní hygieny, častokrát zmiňuje koupel, jako léčebnou a zároveň odpočinkovou činnost. V dopise č. 89 píše: „*Chtěla jsem Vás varovati, abyste zítra nepřicházel před polednem, poněvadž jsem si vzpomněla, že přijde kadeřník.*“⁹²

Častokrát se v dopisech dočítáme o zmínkách o opiu, které užívala na zmírnění projevů tuberkulózy. „*Klidu dosáhnu jen dávkou opia, po níž se můj stav podobá zblbnutí.*“⁹³ Kromě fyzické bolesti ovšem užívala opia i na svou psychickou nepohodu, pravděpodobně jako únik z nehostinného světa. V doslovu českého vydání dopisů (kniha ***Dopisy slečny Lespinasse panu de Guibert***), píše překladatelka, že se Julie de Lespinasse opiem pravděpodobně otráвила, aby se zbavila nesnesitelných bolestí, které snášela. Podle četných zdrojů to ovšem tak není, neotráвила se, ale opravdu zemřela na tuberkulózu. Ze zmínek o

⁸⁷Heyden-Rynsch: *Evropské salony: vrcholy zaniklé ženské kultury*

⁸⁸ Dopis č. 42, 1774

⁸⁹ ajbiš= ibišek

⁹⁰ Dopis č. 44, 1774

⁹¹ Dopis č. 58, 1774

⁹² Dopis č. 89, 1775

⁹³ Dopis č. 119, 1775

užívání opia je jasné, že si moc dobře uvědomovala, že jde o dvousečnou zbraň, že jí dokáže přinést chvíli zapomnění a úlevy, ale že pro ni z dlouhodobého hlediska rozhodně není prospěšné.

Silný moment popisuje v dopise č. 116 ze dne 10. 7. 1776, de Guibert jí dal prsten, ona si ho dala na prst a prsten se za dvě hodiny zlomil. „*Nežertuji, bylo to pro mne nejsmutnější předzvěstí. Přijedte, milý příteli, dejte mi prsten pevný a trvanlivý jako můj cit: ten, jež jste mi dal, se příliš podobal Vašemu citu, visel jen na nitce.*“⁹⁴ Je skoro až s podivem, jak je tato zdánlivě malá událost symbolická a vše vypovídající.

Do dráhy života každého jedince zasahují prvky, které vycházejí z náhody, různých povahových vlastností, kulturních vzorců a očekáváním doby.⁹⁵ Na Julie de Lespinasse nepochybně působila doba, ve které žila. Emoce jsou psychicky a sociálně konstruované procesy. Chtě nechtě přijala konstrukty osvícenství, štitila se umírněností, viz například úryvek z roku 1775: „*Ach, velký Bože! Vy hlupáci, já nezasloužím Vaši chvály: má duše nebyla stvořena pro malicherné zájmy, je vás zaměstnávají, náležíc celé štěstí milovati a býti milována, nepotřebovala jsem ani síly, ani početnosti k snášení chudoby a k pohrdání výhodami ješitnosti. Tolik jsem užila, tak jsem procítla ceny života, že kdybych měla znova začít, chtěl bych začít za týchž podmínek. Milovati a trpěti, nebe, peklo, hle, čemu bych se oddala, hle, co bych chtěla cítiti, hle, podnebí, jež bych chtěla obývati, a nikoliv tento střízlivý pořádek, v němž žijí všichni hlupáci a všechny automaty, již nás obklopují.*“⁹⁶

2.3. Fyzická a duševní bolest

V této kapitole se věnuji fyzické a duševní bolesti. V pracovní tabulce jsem tuto kategorii označila jako „Bolest, nemoc, narážky na smrt“. Nejčastěji se zmínky o smrti vztahovaly ke smutnění z nedostatku pozornosti de Guiberta a nebo spojené s fyzickou únavou a bolestí.

16.8. 1773 si stěžuje na: „*(...) hanebné zdraví. Hrozně kašle a nemůže mluvit.*“⁹⁷ Dne 26. 9. 1774 píše: „*Byla jsem tak churavá, že jsem nemohla mluvit ani jednat. Nejím již:*

⁹⁵ Davis: *Ženy na okraji: tři životy 17. Století*; 2013, s. 284

⁹⁶ Dopis č. 99, 1775

⁹⁷ Dopis č. 15, 1773

slova potrava a bolest pro mne se stala synonymy.“⁹⁸; „*Včera jsem měla dost silnou horečku, málem jsem zemřela záchvatem kašle.*“⁹⁹ Tyto a další zmínky odpovídají symptomům tuberkulózy. Podle světové zdravotnické organizace WHO mezi běžné symptomy tuberkulózy patří právě kašel, bolesti na prsou, celková slabost, horečka, noční pocení a ztráta tělesné hmotnosti. Tuberkulóza je infekční nemoc, lidé nakažení tuberkulózou při kašli vylučují nakažlivé látky. Dnes je tato nemoc léčitelná, ale v 18. století nebyla. Tato nemoc byla pojmenována až v roce 1839 Johannem Lukášem Schönleinem. Účinná léčba tuberkulózy přišla až s vývojem streptomycinu ve 20. století.¹⁰⁰

Kromě fyzických bolestí, které provázely nemoc, je často zmiňována i jiný druh bolesti: „*Moje srdce bylo v posledních týdnech drásáno bolestí kvůli bolestem svého přítele. Žádné neštěstí nelze přirovnati k neštěstí hluboké a nešťastné lásky.*“¹⁰¹ Julie de Lespinasse byla mučena vášní, touhou a vinou. „*Má rána je tak živá, má duše je tak nemocná, mé tělo jest tak choré.*“¹⁰² Jedna z největších bolestí je ztráta idealizovaného hraběte de Mora, kterou si stále připomínala a trpěla výčitkami svědomí.

Bolest ji způsoboval i pan de Guibert. V dopise píše: „*(...) Vy mi rozumíte, třebaže mi neodpovídáte (...)*“¹⁰³. Jinými slovy u ní probíhá intrapsychická komunikace, kdy si zpřítomňuje de Guiberta a přisuzuje mu vlastnosti a atributy, které by na něm milovala, ale nejsou skutečné. Takto si ho idealizuje na mnoha místech. Nedokázal opětovat její pocity, čímž ji přiváděl do neustálého koloběhu odmítnutí, výčitek a usmíření. Domnívám se, že by její houževnatost, vyčerpávající nátlak, prudké změny citů, nálad, odhodlání a neuměřenost byly v dnešním světě brány jako duševní nemoc.

Intenzita jejího projevu je velmi silná a nemoc tuto přecitlivělost ještě zvyšovala. Několikrát pana de Guibert hořce zkritizovala, odsoudila sama sebe za to, že mohla milovat někoho, jako je on. Ale hned v následujícím dopise veškerá hořkost přešla. „*Milý příteli, nemohu již snést svých myšlenek. Trápíte mne, musím před Vámi uprchnouti, abych opět našla sílu, které jste mne zbavil. S Bohem! Kéž jste vždycky tak zaujat a šťasten, abyste si ani nevzpomněl na mé neštěstí a na mou lásku! Ach, nečiňte pro mne již ničeho: Vaše laskavost a zdvořilost jen jitrí moji bolest, nechte mne Vás milovat a zemřít.*“¹⁰³

⁹⁸ Dopis č. 54, 1774

⁹⁹ Dopis č. 134, 1775

¹⁰⁰ Wikipedia

¹⁰¹ Dopis č. 16, 1773

¹⁰² Dopis č. 36, 1774

¹⁰³ Dopis č. 110, 1775

2.4. Události z veřejného života a osoby

Jak již zaznělo v teoretické části, velmi blízký a důležitý pro Julie de Lespinasse byl d'Alambert. Je známo, že d'Alambert s Julie de Lespinasse žil, podpořil ji při otevření salónu, jeho zvučné jméno lákalo další návštěvníky. Slečna Lespinasse se o d'Alamberta starala, když byl nemocný, nastěhovala si ho k sobě a on už tam zůstal. Většina životopisů popisuje d'Alamberta jako jejího *životního druha*. Z dopisů vyplývá, že tajný korespondenční milenec slečny Lespinasse De Guibert vedl korespondenci i s nic netušícím d'Alambertem.¹⁰⁴ D'Alambert si hraběte de Guibert vážil, pravděpodobně jen do chvíle, kdy našel jeho dopisy a dozvěděl se o tajném románku. Z činů a slov v dopisech je patrné, že on Julie de Lespinasse miloval víc než ona jeho. Důkazem budiž slova Julie de Lespinasse, adresované hraběti de Guibert, když mu sděluje, že je ráda, že pan d'Alambert odjíždí. „*Jeho přítomnost tíží mne, rozkmituje mne samu se sebou, cítím, že jsem příliš nehodna jeho přátelství a jeho ctivosti.*“¹⁰⁵ O pár dopisů později se dočteme, že kdyby to šlo, tak by chtěla, aby se pan d'Alambert od ní odstěhoval. Po smrti Julie de Lespinasse napsal pan de Guibert i pan d'Alambert nekrolog.¹⁰⁶ D'Alambert v posmrtném monologu *Aux mânes de mademoiselle de Lespinasse* popisuje své pocity zklamání a smutku z toho, že ji viděl nešťastnou a nemohl ji pomoci, protože si od něj vždy udržovala odstup. Navíc se z dopisů a rukopisu (pravděpodobně z deníku) dozvěděl, že on nebyl jejím objektem touhy, že milovala jiné muže. Nedokáže pochopit, jak jej mohla oklamat a zradit. Ztrácí se v pocitech, miluje ji a je otřesen z jejího odchodu, ale nemůže ji odpustit zradu, píše jí, že s ní ztratil 16 let života. Nedokáže ani říct, kolikrát chtěl zemřít v jejím náručí, ovšem s pocitem, že pro ni byl jediný, kterého by preferovala před všemi lidmi na světě. I přes trpké poznání se s ní láskyplně loučí a přes slzy ani nevidí na papír.¹⁰⁷

Do výčtu důležitých mužů nepochybně patří i markýz Gonzaga de Mora, do kterého se zamilovala v roce 1766.¹⁰⁸ V dopisech pro pana de Guibert jsou zmínky o panu de Mora vždy s trpkou příchutí viny. „*O! Kdybyste věděl, jak jest milý! Ano miloval byste mne trochu; ale nevážil byste si mne, protože jsem byla schopna nestálosti. O! Kdo jste, že jste mne na okamžik odcizil nejroztomilejšímu a nejdokonalejšímu z lidí?*“¹⁰⁹ Titul nejroztomilejší a

¹⁰⁴ „Pan d'Alembert dostal včera Váš dopis ze 6.“ Píše Julie de Lespinasse panu de Guibert v dopise č. 15, 1774

¹⁰⁵ Dopis č. 35, 1774

¹⁰⁶ D'ALEMBERT, Jean Le Rond: *Aux mânes de mademoiselle de Lespinasse*, 1776

¹⁰⁷ D'ALEMBERT, Jean Le Rond: *Aux mânes de mademoiselle de Lespinasse*, 1776

¹⁰⁸ Sturzer, str. 42

¹⁰⁹ Dopis č. 11, 1773

nejdokonalejší z lidí si získal pan de Mora, kterého milovala, zároveň klamala a nekonečně si to vyčítala. V prvním dopise, který poslala panu de Guibert po smrti pana de Mora, označuje pana de Mora jako svého prvního a jediného milence. Zkouší porovnávat vztah k panu de Mora a vztah k panu de Guibert a dochází k závěru, že je to neporovnatelné. Idealizuje si svého mrtvého milence. City, které chovala k panu de Mora, byly několikrát silnější než by kdy mohla pocítit k němu. Ve srovnání s láskou k panu de Mora jsou slova, která mu psala nicotná. Nic neznamenají, bylo to dočasné zatemnění mysli, jen poblouznění. „*O, příteli! Slyšíte-li mne v říši mrtvých, slitujte se nad mou bolestí, nad mou lítostí. Byla jsem vina, ublížila jsem Vám; ale nesmazalo mé zoufalství mého hříchu? Ztratila jsem Vás; žiji, ano žiji; což není to dostatečný trest?*“¹¹⁰ Láska k panu de Mora je téma, které se objevuje až do posledních dopisů. Opakovaně vysloví přání, že měla zemřít v momentě, kdy zemřel on. „*Píšu panu de Mora, vzkřísím ho, přivolám ho zpět k životu, mé srdce odpočívá na jeho srdci, má duše otvírá se jeho duši; žár a prudkost mé krve vzdorují smrti; neboť ho vidím, žije, dýše pro mne, rozumí mi, má hlava se rozhohní a blouzní tak, že již nepotřebuje přeludu, již je to všechno pravda: ano, Vy nejste více citu schopeni, více přítomni, než mi teď po celou hodinu byl pan de Mora.*“¹¹¹ Bezprostředně po smrti pana de Mora, de Guiberta zavrhuje, cítí v sobě prázdnotu, nic necítí a nemůže spát. „*Neusmrcuji se, poněvadž mi je lhostejno, žiji-li či umírám-li. Není to ostatně úplně pravda: neboť trpím a smrt by byla úlevou, ale nemám energii.*“¹¹² Trpí a vzpomíná na zemřelého, jen díky němu poznala skutečnou cenu života. De Guibert ji v této chvíli nezajímá, přesněji řečeno, dává de Guibertovi okázale najevo, že ho nezajímá. Tak v září 1774 poté, co ji de Guibert dlouho neposlal žádný dopis, napíše autorka další dopis, ve kterém mu sděluje, že kdyby k němu cítila vášeň, absence zpráv o něm by ji zabila, ovšem v současném stavu, kdy k němu necítí lásku, ani nenávisť, ji to jen překvapuje. Zároveň chápe, že ji nepíše, protože se mu ulevilo: „*(...) poskytl jsem Vám úlevy: jest hrozné být předmětem citu, jehož nejsme s to sdílet.*“¹¹³ Ano, milovala ho, ale to je pryč, teď už si na něj ani nevzpomene, je klidná, vyrovnaná, už po něm nic nechce. Tedy jen do 30. září 1774, kdy se pan de Guibert opětovně dozví: „*Miluji Vás a nepotřebuji Vašeho citu, aby Vám mé srdce se dalo a vzdalo.*“¹¹⁴ Slečna de Lespinasse pana de Guibert zase miluje, ztotožňuje se s Diderotovou myšlenkou, že milovat dovedou jen nešťastní. K dalším zvrátům ve vztahu k panu de Guibert se dostaneme v následující kapitole.

¹¹⁰ Dopis č. 49, 1774

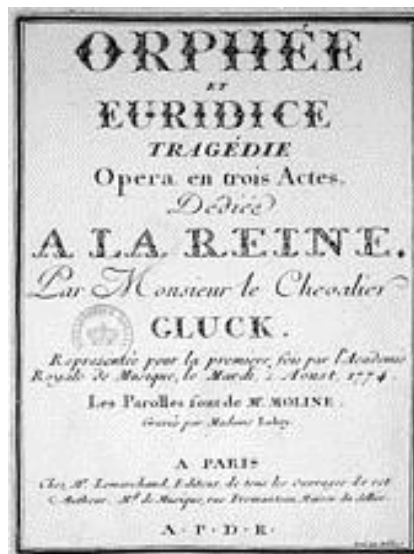
¹¹¹ Dopis č. 100, 1775

¹¹² Dopis č. 50, 1774

¹¹³ Dopis č. 52, 1774

¹¹⁴ Dopis č. 55, 1774

Nyní se ještě podívejme na kulturní událost, která neunikla pozornosti slečny de Lespinasse. Byla to opera *Orfeus a Euridika* od Christopa Willibalda Glucka, která byla uvedena ve Vídni v roce 1762.¹¹⁵ Lespinasse byla na „*Orfeovi*“ (jak operu tituluje) několikrát a píše: „*Přišla jsem z Orfea, tato hudba mě zbavuje rozumu: uchvacuje mne, nemohu jí již ani jednou vynechat: má duše lační po tomto druhu bolesti.*“¹¹⁶ Opera byla v Paříži uvedena v srpnu 1774. Děj opery, kterou byla Julie de Lespinasse uchváčena, je příhodný. Orfeus truchlí nad smrtí své drahé Euridiky a chce ji vysvobodit z podsvětí, podaří se mu přemoci démony a dostane se do kraje blažených, kde se setká s Euridikou a odvádí ji, ovšem nesmí se podívat zpět. Euridika mu vyčítá, že se na ni neohlédne, tak se ohlédne a Euridika znovu mrtvá padá k zemi. Zoufalý Orfeus se rozhodne zabít, to Bohy obměkčí, smilují se a nechají oba z podsvětí odejít.¹¹⁷ To je téma, které slečnu de Lespinasse muselo zákonitě zaujmout. Stejně jako Orfeus vyvedl z podsvětí Euridiku, by i ona sama ráda vzkřísila svého milence de Moru. V textu později slečna de Lespinasse sama reflektuje, že jí tato bolest dělá svým způsobem dobře.

Obr. V: Titulní strana francouzského uvedení opery z roku 1774

¹¹⁵ Heslo *Orfeo ed Euridice*, Wikipedia

¹¹⁶ Dopis č. 63, 1774

¹¹⁷ Námět opery je podle známé řecké pověsti, ovšem konec byl upraven (opera končí šťastně na rozdíl od pověsti).

2.5. Láska k panu de Guibert

Julie de Lespinasse poznala pana de Guibert v roce 1772, nutno dodat, že to bylo v době jejího vztahu s hrabětem de Morou, kdy současně žila s d'Alambertem. Z několika málo dochovaných dopisů od pana de Guibert víme, že jí vyznával lásku, přátelství a podporu, nicméně neustále se držel zpátky, snažil se jí vysvětlit, že není schopen dostát jejich vysokých očekávání.¹¹⁸ Ona mu vyčítá, že není stvořen pro důvěrnost, snad ani nepotřebuje být milován, když odpovídá tak povrchně na její dopisy, při kterých se ještě drží zpět: „*Nemluvím s Vámi ani o své lítosti, ani o svých vzpomínkách; a co jest pro mne ještě krutější, ukazují Vám jen část citu, kterým naplňujete mé srdce. Zadržuji vašeň, kterou vzbuzujete v mé duši, říkám si neustále: neopětoval by jí, neporozuměl by mně, a zemřela bych bolestí.*“¹¹⁹ Lespinasse přijímá osvícenské koncepty spontaneity a opravdovosti, její přístup k životu i k lásce je ryzí. Nechce v životě nic napůl, natož v lásce a to se samozřejmě projevilo ve vyjadřování lásky. Vyčítá panu de Guibert jeho umírněné konstrukty a zdvořilé fráze. „*Pro vás je láska jen nešťastná náhoda vašeho věku, nezávislá od vaší duše.*“¹²⁰

V dopise č. 39 v reakci na jeho dopis napíše: „*(...) myslím, že mě v mém životě nic nedojalo bolestněji a nepokořilo hlouběji nežli Váš dopis.*“¹²¹ Napíše mu, že je mezi nimi konec, ať se k ní chová, jak bude chtít. V následujícím dopise vyslovuje jediné přání, má ji nechat být, v soukromí ho už nechce nikdy vidět: „*Žádám Vás, a to naposledy, abyste ke mně přicházel jen od pěti do devíti hodin.*“¹²² V soukromí ho už nechce vidět. Jenže hned v následujícím dopise mu napíše, že ho miluje. Sama reflektuje, že pod jeho vlivem během jediného dne zažívá nálady, které si odporují, chvíli cítí strhující cit a zároveň se bojí, že ji zklame, to ji trápí, a proto ho odvrhuje, nechce s ním mít nic společného, ale nemůže si poručit. „*Všechny tyto myšlenky, které by mne měly od Vás vzdalovati, velmi rychle mne k Vám přibližují. Cítím, že Vás miluji tak silně, že nemohu doufat v klid leč v smrti.*“¹²³ V červu 1775 si pan de Guibert vzal za ženu Alexandrine Louse Boutinon de Courcelles. De Guibert předtím opatrně napsal Julie de Lespinasse, že se nemohou milovat, ona mu na to odpověděla, že pokud je tomu tak, ona nemůže žít. Vzhledem k jeho předchozí péči a citům, nevěří jeho slovům, že by s ní chtěl ukončit korespondenci. Když se dozvěděla o sňatku,

¹¹⁸ Sturzer: *Writing the self and textual authority in the letters of Julie de Lespinasse*; str. 42

¹¹⁹ Dopis č. 33, 1774

¹²⁰ Dopis č. 34, 1774

¹²¹ Dopis č. 39, 1774

¹²² Mezi 17:00-21:00 tedy pravděpodobně slečna de Lespinasse přijímala hosty v salónu.

¹²³ Dopis č. 41, 1774

zničilo ji to, zklamal ji, ale nakonec mu odpustila. „*Nehněvejme se již na sebe: odpusťme si, máme oba proč býti shovívaví, ale vzpomeňte si, že jsem velmi nemocna a velmi nešťastna: chcete-li abych žila, pomáhejte mi, podporujte mne, ať zapomenu na všechnu bolest, již jste mi způsobil.*“¹²⁴ Korespondence mezi nimi trvala i po jeho sňatku. De Guibert se oženil pravděpodobně na nátlak rodiny kvůli finančnímu obohacení.¹²⁵

Doklady o silných vzplanutích mě přivedly k zařazení kapitoly o melancholii do teoretické části. Melancholie je charakterizována jako stav nehybnosti, beznaděje, hořkosti, skleslosti, a ponurému otupení.¹²⁶ Je jasné, že Julie de Lespinasse byla melancholická a nevyrovnaná. Ovšem je tady ještě melancholie společenská, melancholie 18. století, která se týkala celého okruhu společnosti, ve které se autorka dopisů pohybovala. V této době se nejvíce cení spontaneita, individualita, sensitivita, snaha uspokojit subjektivní potřeby a schopnost je reflektovat. U filozofů a učenců byla melancholie duše a zvýšená senzitivita prakticky nutnost.

Pokud se zabývám vztahem slečny de Lespinasse k panu de Guibert, neměla bych vynechat ani opačný pohled. Jak už zaznělo, de Guibert byl ve vyjadřování citu (obzvlášť v porovnání s autorkou chladnokrevný). Těžko pátrat po tom, jestli, případně jak moc ji miloval. Ovšem je tu jedna skutečnost, která mohla pana de Guibert motivovat k tomu aby s Julie de Lespinasse udržoval kontakt. Důkaz je dopis z 6. července 1775, který přikládám do přílohy. Julie de Lespinasse v něm prozradí panu de Guibert tajemství, totiž to, že měla na starost posudek na jeho práci, kterou se bude Akademie zabývat. Psala posudek na jeho práci a také na příspěvek pana de la Harpe. Oběma autorům přiznává kvality: „*Kdyby se udělovala cena spisovatelskému umění, výmluvnosti slohu, nejlépe provedenému dílu, musili by, myslím, poctíti cenou p. de la Harpe; ale dává-li se duševní výmluvnosti, síle a vznešenosti genia, dílu, které docílí největšího účinku, musila by se cena uděliti panu de Guibert.*“¹²⁷ Nakonec neodolá a vyvyšuje příspěvek pana de Guibert. Není sporu o tom, že slečna de Lespinasse měla velký vliv a panu de Guibert se to hodilo, bylo pro něj výhodné mít s ní dobrý vztah, třeba na cestě do Akademie, jejímž členem se později skutečně stal.¹²⁸

¹²⁴ Dopis č. 115, 1775

¹²⁵ Sturzer, str.42

¹²⁶ Foucault: *Dějiny šílenství: v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*; 1994, s. 78

¹²⁷ Dopis č. 115, 1775

¹²⁸ Členové Akademie: Liste des membres de l'Académie française. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: https://fr.wikipedia.org/wiki/Liste_des_membres_de_l%27Acad%C3%A9mie_fran%C3%A7aise

Dnes bychom o takovém vzplanutí smýšleli jinak. Nekontrolovatelně se zamilovat do nespolehlivého, zadaného muže, je nerozum. Takový nevyrovnaný, platonický vztah odpovídá *Lacano*vě definici lásky.¹²⁹ Ale při vzniku dopisů u autorky hrála roli jistá osvícenská stylizace. Julie de Lespinasse přitakává názoru, že milovat dokáží jen nešťastní. Zároveň žije v době, která si vysoce cení individuality a sebereflexe. Prožívat nešťastnou lásku je pro ni vlastně naplnění osvícenského ideálu. Díky takovému ryzímu citu dokáže doopravdy žít a reflektovat morálku svou i druhých osob. Julie de Lespinasse chtěla zažít opravdový spalující cit, touhu a vášeň. Věděla, že je to spojeno s trápením a soužením, na které si na oko stěžovala, ale sama ho vyhledávala, protože bez něj by to nebylo takové drama. Být melancholický bylo v té době „v módě“, autorka se sama sebe ptá, proč ji mají její přátelé rádi, co je k ní váže a dochází k tomu, že je to její neštěstí, neklid, který je oživuje. „*Ano, vidím, že poctivé a citlivé duše milují nešťastné, kteří jakýmsi půvabem jímají a zaměstnávají duši: jsme rádi citliví, a bolesti druhých mají pravou míru, při níž člověk bezbolestně spolu trpí.*“¹³⁰

ZÁVĚR

Bakalářská práce je věnována Julie de Lespinasse, respektive rozboru jejích myšlenek a postojů, manifestovaných v dopisech, poslaných v letech 1773–1776 panu de Guibert. Bádání se zakládalo na rozboru těchto dopisů. Práce směřovala k identifikaci pocitů a emocí, k rozpoznání vlivu 18. století. Bakalářská práce má standartní formu, tedy teoretické zakončení a výzkumnou část.

V úvodu práce jsem stanovila výzkumné otázky a sice: *Jaká je v dopisech manifestace pocitů a emocí (se zřetelem na lásku)?; Nakolik slečnu Lespinasse ovlivňoval kontext 18. století?; Jaký typ ženy Julie de Lespinasse představuje?*

Otázka o manifestaci pocitů a emocí se nabízela, protože dopisy jsou velice emotivní. Bez znalosti kontextu bychom je hodnotili jako přehnaně sensitivní. Ovšem v době osvícenství byla taková sensitivita žádoucí a vítaná. V 18. století Julie de Lespinasse psala tak, jak jí velela doba, reflektovala všechny své niterné pocity, dokázala je barvitě popsat a

¹²⁹ *Láska je touha dát něco, co nemáte, někomu, kdo neexistuje.*

¹³⁰ Dopis č. 63, 1774

rozebrat. Jak to ovšem bylo s věrohodností citu slečny de Lespinasse k panu de Guibert? Po tom, co jsem zjistila, že hrabě de Guibert nebyl jediný příjemce podobně naléhavých dopisů, jsem si jen ověřila, že madam de Lespinasse vzbuzovala ráda vášnivé lásky. Při hlubším vhledu se ukázalo, že za zamilovanými slovy lze odkrýt jinou vrstvu: stylizované politikaření osvícené společnosti. Přitom oba účastníci korespondence měli jinou motivaci, ona se pravděpodobně kromě touhy po blízkosti chtěla umělecky realizovat a on ji využíval při směřování do Akademie. Stále platí, že dopisy autorka využívala hlavně kvůli komunikaci, ale nepochybně také jako určitý druh uměleckého vyjádření. V dopisech vyjadřovala zároveň své niterné pocity, ale i zamyšlení a nápady své doby. Julie de Lespinasse odmítala strojenost a umírněnost, kterou ji v dopisech zahrnoval pan de Guibert. Zatímco ona prahla po intenzivní lásce, spontaneitě, kterou popisovala s vášnivostí, která místy hraničí s posedlostí. „*Milujete-li mě, což mi nemáte co říct? Trpíte, doufáte, radujete se, proč mi o tom ničeho nedíte? Tak málo mi o sobě říkáte, že by vaše dopisy mohly dostat všechny ženy, které znáte. Mých nikoli, mohou mít jen jedinou adresu*“¹³¹

Osmnácté století mělo na autorku dopisů nezpochybnitelný vliv. Odmítala povrchní, konvenční postupy a prahla po pravdivosti. Nechtěla být jako konvenční lidé, chtěla se odlišovat a to i v písemném projevu. Popisovat banální umírněné situace pro ni nebylo dostačující, jediným zadostiučiněním bylo něco skutečného, velký cit, neštěstí, láska. Julie de Lespinasse se ráda pasovala do role trýzněné hrdinky, která žila a zemřela pro lásku. Jedině taková opravdovost a hloubka pro ni měly smysl. „*Nemiluji ničeho polovičatého, ničeho neurčitého, ničeho čeho je málo. Nerozumím řeči vyšší společnosti: baví se a zívají: mají přátele a ničeho nemilují. Všecko to zdá se mi ubohým. Ano je mi milejší trýzeň, jež stravuje můj život, než radovánky, které jej otupují.*“¹³² To vše odpovídá konceptům 18. století. Obliba opery Orfeus a Euridika také vypovídá o vlivu doby. Osvícenství se v textu projevuje i tím, že citovala Montaigna, La Fontaina, La Rochefoucaulda, Corneilla, Voltaira či Rousseaua.

Julie de Lespinasse je představitelkou svérázné ženy 18. století. V této době se měnil přístup k ženám obecně, všechny měly nové možnosti ve výběru životní dráhy. Julie de Lespinasse byla navíc saloniérka, která měla významnou roli v zápase o moc a kariéru. Udržovala korespondenci s více muži, ale žila s d'Alambertem, velmi vlivným mužem, díky kterému mohla otevřít vlastní salon a díky kterému získala postavení ženy, která přímo či nepřímo mohla ovlivňovat společenské dění. To se ukázalo na pozadí vzniku posudku pro

¹³¹ Dopis č. 15, 1773

¹³² Dopis 8., 24.6.1774

vstup do Akademie. Výjimečná byla i tím, že si své společenské postavení dokázala vydobýt, nenarodila se jako aristokratka, nepřevzala například salón jako dědictví od své rodiny, ale musela se vlastní pílí a přičinlivostí zasadit o jeho vznik, stejně tak o vytvoření své vlastní identity.

Dovolte mi se v závěru zamyslet nad tím, jestli má tato práce nějaký přínos, případně jaký. Dokážu zřetelně formulovat přínos osobní. Myslím si, že jsem se při psaní této práce naučila získat nadhled, ustoupit od osobního zaujetí, které podle mě jde s biografií ruku v ruce. Nevím, do jaké míry se mi to objektivně podařilo, ale rozhodně to byl pro mě velký úkol, protože mám obecně přehnané sklony k emocionalitě, patosu a určité sladkobolnosti. Doufám, že z přechozích kapitol zřetelně vyplynulo, že to máme s hlavní hrdinkou společné, hypoteticky jsem se tedy snadno mohla identifikovat s hlavní postavou, přeceňovat její význam a dojít ke zkresleným závěrům. Nicméně pevně doufám, že se tak nakonec nestalo. Druhý osobní přínos ze zkušenosti psaní bakalářské práce vidím v získání důslednosti, díky které jsem nakonec uspořádala text do přijatelné formy.

Obecný přínos této práce vidím v uspořádání poznatků o zkoumaném tématu. U nás totiž není mnoho literatury, která by se slavné *múze encyklopedistů* věnovala. Vzhledem ke skutečnosti, že jsem za celý rok nepotkala nikoho, kdo by někdy slyšel o Julie de Lespinasse, si troufám říct, že tato postava u nás není známá. Můžeme se s Patočkou ptát, jestli má smysl interpretovat minulost, ohlížet se zpět. V eseji *Mají dějiny smysl?* Patočka vysvětluje, že člověk ke svému životu potřebuje smysl, který mu může poskytnout právě reflektovaná předchozí zkušenost, kontinuita dějin. Ale zpět k možným přínosům. Známý u nás není ani jednotný vědecký přístup k metodě zkoumání korespondence, případně deníkových záznamů či jiných osobních zápisků. Nepřišla jsem na nový přístup ke studiu korespondence, ani jsem neměla takovou ambici, ale doufám, že jsem přispěla k podnícení diskuze na toto téma. Zároveň ze studia korespondence vyplynuly poznatky o tom, jak se doba osvícenství promítla do myšlení autorky dopisů, jak je popisovaná a charakterizovaná umělecká melancholie, jak se vnímá žena v 18. století a jak docházelo k intrikám v akademické společnosti.

Jde o mou první práci tohoto formátu. Je to spíš náčrt, pokud bych se tomuto tématu v budoucnu věnovala a chtěla práci dále rozvést, měla bych několik nezpracovaných námětů z tabulky. V dopisech stále zůstala témata, která jsem vzhledem k formátu a časové dotaci nezpracovala a která by se dala dále rozvést. Také by se nabízela komparace analyzovaných

dopisů s dopisy určenými pro pana de Mora (nebo pro ostatní adresáty dopisů Julie de Lespinasse, případně s úplně jinou dochovanou korespondencí z té doby).

V dopisech se Julie de Lespinasse projevuje jako přecitlivělý, emotivní člověk. Nesmíme zapomenout na její nemoc, tuberkulóza citlivost ještě zvyšovala. To je patrné i v textu, často zmiňuje horečky a zimnice, jako metafory pro spalující horko a mrazivý chlad, peklo a ráj. Je zřejmé, že psala, aby se udržela naživu. Dokud bude psát, bude i dýchat. Díky tomu se zachovaly dopisy, které nám umožňují reflektovat, jaké bylo žít, milovat a psát jako žena osmnáctého století.

Seznam použitých zdrojů

Prameny

Bible. Česká biblická společnost, 2008. ISBN 978-80-85810-80-6.

Dopisy slečny de Lespinasse panu de Guibert. Překlad: Helena Vávrová, Praha: Kamilla Neumannová, 1912. Knihy dobrých autorů.

Encyklopedie, aneb, Racionální slovník věd, umění a řemesel. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1954, 164 s. Živé odkazy (Státní nakladatelství politické literatury), sv. 16.

Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences [online]. 1751-1765. Bibliothèque nationale de France, elektronická knihovna Gallica [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k50533b/f431.zoom>

Sekundární literatura

BENEDEK, István. *Pařížské salóny*. Praha: Práce, 1977. Erb.

BOCK, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 381 s. Utváření Evropy, sv. 11. ISBN 978-80-7106-494-7.

DAVIS, Natalie Zemon. *Ženy na okraji: tři životy 17. století*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013, 322 s., [28] s. obr. příl. Každodenní život, sv. 58. ISBN 978-80-257-0930-6.

DOHNÁLKOVÁ, Hana. *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2006, 161 s. ISBN 80-700-7235-0.

DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, 953 s. ISBN 80-718-4514-0.

DÜLMEN, Richard van. *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. -- 18. století): Náboženství, magie, osvícenství*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 338 s. Každodenní život, sv. 3. ISBN 80-720-3116-3.

FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*. Praha: Lidové noviny, 1994, 209 s. Edice 21, sv. 3. ISBN 80-710-6085-2.

HEYDEN-RYNSCH, Verena von der. *Evropské salony: vrcholy zaniklé ženské kultury*. Vyd. 1. Jinočany: H, 2004, 194 s. ISBN 80-731-9026-5.

HROCH, Miroslav. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 14-383-85.

CHODERLOS DE LACLOS, Pierre-Ambroise-François. *Nebezpečné známosti*. Vyd. 2., V Odeonu 1. Praha: Odeon, 1968, 398 s.

IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*. Praha: Lidové noviny, 2001, 268 s. Utváření Evropy, sv. 1. ISBN 80-710-6394-0.

INGLIS, Tom. *Love*. New York: Routledge, 2013, viii, 122 p. ISBN 978-020-3578-605.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, 300 s. Kolumbus, sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

MAUROIS, André. *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1994, 495 s. ISBN 80-710-6098-4.

ONDO GREČENKOVÁ, Martina. *Příslib štěstí a tyranie dokonalosti: Reformy státu v depeších francouzských velvyslanců o vládě Josefa II*. SEPARATUM. 2012.

PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. München: Arkýř, 1980, 163 s. ISBN 39-228-1001-2.

TINKOVÁ, Daniela. *Mechanismus vášně v "économie animale" K otázce vášně duše v osvícenské medicíně*. CORNOVA, UK Praha, Filozofická fakulta. 2014.

ŠEVČÍK, Oldřich. *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2007, 330 s. ISBN 978-80-247-2032-6.

ŠRÁMEK, Jiří. *Panorama francouzské literatury: od počátku po současnost*. Vyd. 1. Brno: Host, 2012, 715 s. ISBN 978-807-2945-658.

Elektronické články

B. STURZER, Felicia. *Writing the self and textual authority in the letters of Julie de Lespinasse*. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=c5fc4783-9e7e-4b30-bab4-8bc1ee470d90%40sessionmgr111&vid=6&hid=126>

D'ALEMBERT, Jean Le Rond. *Aux mânes de mademoiselle de Lespinasse* [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://www.cosmovisions.com/Alembert-Manes-Lespinasse.htm>

MORTON, Donald, Linda S. KAUFFMAN a Ruth Bernard YEAZELL. *Discourses of Desire: Gender, Genre, and Epistolary Fictions*. MLN [online]. 1987, 102(5): 1215-390 [cit. 2015-06-13]. DOI: 10.2307/2905324. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=mPM6VlzJtjcC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

KRONICK, Jane. *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat* [online]. : 57-67 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d9ea8b94ec58c839306f61835d149215d1a90b3f_276_057KRONI.pdf

Elektronické zdroje

Amour. L'Encyclopédie/1re édition/AMOUR: AMOUR. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-06-20].

Dostupné z:

http://fr.wikisource.org/wiki/L%E2%80%99Encyclop%C3%A9die/1re_%C3%A9dition/AMOUR

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Tuberculosis* [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z:

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs104/en/>

Orfeo ed Euridice. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-06-20]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Orfeo_ed_Euridice

DIDEROT, Denis, Jean Le Rond ALEMBERT, D' a BRETON, LE. GALLICA. *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences* [online]. 1751-1765. Bibliothèque nationale de France [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k50533b/f431.zoom>

Seznam členů Akademie: Liste des membres de l'Académie française. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-06-21].

Dostupné z:

https://fr.wikipedia.org/wiki/Liste_des_membres_de_l%27Acad%C3%A9mie_fran%C3%A7aise

Obrazové přílohy

Obr. I: **Edice vydaných dopisů od hraběte Villeneuve-Guibert**, *Edice vydaných dopisů od hraběte Villeneuve-Guibert* [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://archive.org/search.php?query=creator%3A%22Lespinasse%2C%20Julie%20de%2C%201732-1776%22>

s. 5

Obr. II: „**Čtení v salonu madame de Geoffrin, 1755**“, Salon (gathering). *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Salon_\(gathering\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Salon_(gathering))

s. 17

Obr. III: **Julie de Lespinasse, Louis Carrogis**, *D'Alembert: Mathématiciens des Lumières* [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://culturemath.ens.fr/histoire%20des%20maths/htm/dalembert/articles/article1/science-toujours.html>

s. 21

Obr. IV: **Signovaný dopis**, *D'Alembert: Mathématiciens des Lumières* [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://culturemath.ens.fr/histoire%20des%20maths/htm/dalembert/articles/article1/science-toujours.html>

s. 23

Obr. V.: **Titulní strana francouzského uvedení opery z roku 1774**, Orfeo ed Euridice. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Orfeo_ed_Euridice

s. 34

Seznam příloh

Příloha 1: Pracovní tabulka

s. 46-60

Příloha 2: Texty vybraných dopisů

s. 61- 62

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
datum	15.5.1773	23.5.1773	24.5.1773	30.5.1773	6.6.1773	20.6.1773	21.6.1773	24.6.1773	1.7.1773	14.7.1773	25.7.1773, z Paříže	1.8.1773
události jejího života				Píše deG, že ho miluje. V pátek jí přišel dopis, málem z toho zemřela.	Má spoustu přátel, ale přitom pořad myslí na deG, píše se ho, jestli není šlehný, že ho považuje za přítele.		Byla tak nešťastná, že si vzala dvě zrna opia a píše pod vlivem.	"Ach bože! Bojím se o jeho život, můj život jest k němu připoután a musím mluvit s Vámi." o či život?!	dG v dopise popisoval ozvuší pruské, připadá jí to rozkošné a celá to všem, kteří si to zasluhovali. Madame Geoffrin chtěla opis.			
co jí dělá radost	Předtím trpěla, ale když uviděla de Guiberta, tak do ní vnikla radost, uchvacuje ji.	Nabídka přátelství od de Guibera.	Má raději štěstí toho, jež miluje, než svoje štěstí.						Čítá jedinou potřebu, jedinou vůli- MILOVAT.	že dG nepojede do Ruska		Obdržela od něj dopis, má radost, že jí píše častěji než dřív.
co jí tíží	"Ach, Bože! Proč jest ve Vás slouženo vše, co se líbí i dojmá a především, proč mi nabízejte blaho, jehož nejsem hodna, jehož jsem si nezasloužila? Ach! Ne, ne, nechci vašeho přátelství: potěšovalo by mne, pobuřovalo by mně, a mně jest třeba si odpočinout, zapomenouti Vás na čas: chci býti upřímná k Vám, k sobě; a bojím se opravdu, že se ve svém rozčilení klamu; možná že jsou mé výčitky svědomí větší než má vina"			neprítomnost dG; břimě života	Nenudí ho?	Strávila celou noc v stzách. Její duše trpí a hledá útěchu v jeho duši. Nechtěla mu psát.	Trne strachem, že uslyší: <i>Kašlali krev; pustili mu dvoakrát žilou.</i> O kom mluví?	Potřebovala by odpočinek.	neprítomnost dG.			
narážky na události, politika, encyklopedie			dG jí slibil události ze Strassburku	President Montesquieu tvrdí, že podnebí má velký vliv na náladu	Ptá se deG, jestli čestí cestou Connétable ?	Ani pan d'Aguesseau nemá od něj žádné zprávy.		Diderot je v Holandsku, Pan d'Aranda je jmenován španělským vyslancem za pana Fuentés. Události v Madridě.			dG je tou dobou ve Vidni, JdL neví v jakém pořadí a kdy se k němu dostávají dopisy. Žádá ho, aby jí to dal vědět. Píše mu o cestování.	
narážky na osoby	dopis, který jí de Guibert poslal jí připomíná "jemnost Gasnerovou s energií Jean-Jacquesovou"	"Nedovedu o přátelství tak pěkně mluvit! jako Montaigne"	Ptá se dG, jestli dostal Diderotův dopis, mají se vidět v červnu v Rusku. Kniha pana Thomasa.		Connétable. Kdyby byl jako Montaigne, La Boétie.			Dostala jsem O NĚM zprávy, moc jí neupokojily, ale doufá, že NEHODA nebude mít na něj účinku.	U hraběny Bouffers se mluvilo o tom, že je deGuibert asi zamilovaný do Madame de....	čtení Connetábla; "Král pruský psal d'Alembertovi rozortomly dopis: jest plný chvilky o Vás, a mnoho si slibuje z předčítání Connetábla."	Pan de Mor- je nemocný, i když se podle ní nedopuští chyb v životospřávě, miluje život.	Viděla rytíře d'Aguesseau, byla hrda, že mu mohla dát o dG zprávy.
reakce na Guiberův dopis/kontakt	Jestli ho ještě někdy uvidí, bude v rozpach kvůli tomu, jak intimní v dopise byla	De Guibert jí nabízí přátelství, přijímá ho. Píše jí, aby nekvídala sama sobě, aby si nevyčítala.		Píše jí, že jí zmítá litost, jí přitom připadají jeho slova klidná.	Čeká na dopis z Drážďan od de Guiberta, naposledy jí od něj přišel dopis 24.	Od 24. pořad žádný dopis.	Přišel jí dopis z 10., přinesl jí ho pan d'Aguesseau- píše deG, at jí dopisy neposílá přes pana d'Aguesseau, protože to může pozdržet dopis; dG jí píše, že je		dG pravděpodobně JdL psal o nějaké ženě, která ho nemiluje tak, jak by si přál. JdL mu píše, že asi nemá vkus, ani cit, jinak by ho musela milovat.	"Jste jediný na světě, člověk, u něhož nejmeně dbám, abych se líbila. Vysvětlíte mi též, proč vás posuzují nesnesitelně přísně, proč každou chvíli se shledávám nespravedlivou vůči Vám, proč ..."		
Nemoc, bolest, narážky na smrt	Ptá se, proč nezemřela v září, "dnes bych pro něho zemřela", asi pro Moru		Umím trpět, aniž nařikám.				Nelze semřít, jsme-li milováni.	Bojí se o život, dopis od něj odvrátil hrůzu, kterou zažívá.		Má duše má neustálou horečku, která se často zhoršuje až k blouznění; cítím potřebu zemřít	Jest druh bolesti, který má své kouzlo, který vnáší takovou něhu do duše. Je šme ochotni dáti tomuto zlu přednost před tím, co nazýváme požitkem	
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?			Její předchozí dopis jí připadá šlehný, příliš dlouhý a nudný. Sama si připadá smutná a tupá.	Umím pouze milovat, znám pouze lásku.			dG si myslí, že je nespravedlivá a podivná, to si ale ona nemyslí, ona je velmi pravdivá, velmi nemocná a nešťastná	"Nemilují ničeho polovičatého, ničeho neurčitého, ničeho žeho je málo"; Můj druh šlehnosti je váš hořen úcty.	"Prosím nejednejte se mnou tak dobře, nepište mi první, neboť aniž toho pozorujete, budete mi psát, jen abyste psal"; Jsem tak stejně šťastná jako šlehná.		Nenávídím opatrnosti, nenávídím přátelské opatrnosti, jednáť jen díle prvního popudu	

	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
datum	8.8.1773	15.8.1773	16.8.1773	22.8.1773	6.9.1773	čtvrtek v září 1773	listopad 1773	1773	1773	1773	1774	1774
události jejího života		Lidé si mohou myslet, že si dopisují, aby duchaplně mluvili, ale co jim na tom záleží?		Píše deG, ať přijde, bojí se toho. Vyčítá mu, že jí o sobě nic nepíše... Jestli jí miluje, tak by ji měl mít co říct. Co jeho noha?	Bolí jí jeho mlčení, už píše pátý dopis bez odpovědi od něj.		Nechce se mu zalíbit, nechce od něj vděčnost, nechce od něj povrchnost. Myslí si, že s ní jedná jen na oko a ve skutečnosti nic necítí.	"Nemám-li toho, koho miluji, jsem nejraději sama." Ptá se dG, kdy ho zase uvidí?	Velmi jí zarmoutilo, že ho nevidí. Miluje ho nesmírně, šíleně, nadšeně a zoufale.	"Co milujeme, je vytvořeno, by trýznilo a přivádělo v zoufalost citlivou duši."	Píše deG, ať přijde zítra na oběd k hraběti deG.	"Miluji Vás, cítím stejnou radost i bolest, jako bych tato slova říkala poprvé a naposled v životě"
co jí dělá radost		"Velký zármutek ubíjí vše ostatní. Pro mne jest jediný zájem, jediná radost, jediné neštěstí a jediný soudek v celé přírodě"	Překvapuje jí a těší, že se deG znepokojuje, že mu nepíše.								Že jí přišel dopis od něj. Nechtěla by žít, kdyby ho neměla vidět.	
co jí tíží		Strašně jí štve pošta, nepravdivost.										
narážky na události, politika, encyklopedie												
narážky na osoby		Madame du Defant kritizovala větu JdL o králi pruském. ; Obdržela zprávy o de Morovi, jeho zdraví se nelepšilo, hrozí mu soudný sáňvat, který ho v tomto roce dvakrát uvrhl na pokraj smrti.	Pan d'Alembert dostal včera dopis od něj. Rytíř de Chatelux tvrdí, že JdL velmi miluje dG, jak to ví? Napsal mu to snad dG?	Když psala dopis, tak do pokoje vstoupil rytíř de Chatelux, ale moc jí nepotěšil, spíš jí vadilo, že jí ruší a že nemůže psát Dg.						Píše dG, že se nikdy nedoví všeho, co jí sděluje vyslanec, ale něco mu prozrazuje.	Měla obědvat u španělského velvyslance.	
reakce na Guiberův dopis/kontakt	dG je ve Vratislavi a JdL velmi chybí, dokonce si myslí, že ho postrádá nejvíc ze všech. Jeho přítomnosti by ji potěšila, postrádá ho. Líbí se jí jeho hlas, jeho způsob, jeho duch, ale zároveň jí to trýzní - ptá se ho, proč vniknul do její duše	Bolí ho noha, podle všeho jí nesetřel a to jí znepokojuje. Taký jí asi píše o tom, že probděl noc, podle JdL nedostatečný spánek vysílá hlavu. Radí mu, že pokud má dojít cile, je třeba aby byl zdravý. Fyzická utrpení zmenšují duši.									DeG jí radil, aby ho nemilovala - ptá se ho, KOHO BY CHTĚL ZBAVIT TOHO NEŠTĚSTÍ - SEBE NEBO JÍ?	
Nemoc, bolest, narážky na smrt			Hanebné zdraví, hrozná kašle, nemůže mlouvat.	Její srdce bylo v posledních týdnech drásáno bolestí kvůli bolestem svého přítele. Žádné neštěstí nelze přirovnat k neštěstí hluboké a nešťastné lásky.								
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?		Nejsem tak marnivá jako většina žen.	Miluji ticho, rozjímání, samotu. Nespím vůbec a nenudím se se nikdy.		Někdy se přistihuje přitom, že miluje své neštěstí. "Žiji, existuji tak silně, že v některých okamžicích se přistihuji, jak miluji šíleně i své neštěstí."							

	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
datum	1774	1774, v úterý	1774, ve 3 hodiny	1774	1774, o půlnoci	1774, v půl jedné v noci	1774	11.května 1774	1774, ve čtvrtek	1774, ve 4 hodiny odpo	1774, v pátek	6.7.1774, v 11 hodin v noci
události jeho života	<i>"V každý okamžik mého života. Příteli, tzn. miluji Vás a očekávám Vás." - celý dopis</i>	Vypínil minulost, přítomnost i budoucnost.	Nikdy necítila většího zoufalství, plakala 4 hodiny. Je pro ni horší žít než umřít.	Existuje jen pro to, že ho miluje. Má pocit, že pokud ztratí naději, že ho někdy uvidí, tak zemře.	Touhy duše, která nejvíce milovala a která cítí největší potřebu zhasnouti na vždy...	Najednou otočila, píše mu, že pro ni neúčelný a málo potřebný. Pozoruje, že si libuje o péči jiné ženy a jí si nevšímá. Vyžádala si od něj, aby jí vrátil dopisy od ní, mezi ním byl i cizí dopis, "který mu nikdy již nevydá" ZVRAT				Má potřebu milovat. Nechce v lásce mřít. Píše mu: milujme se, nebo to přerušíme na vždy.	Její dny jsou jednotvárné.	Ve čtvrtek pojedeme do Autellu, píše deG, ať za ni přijede.
co ji dělá radost				Vy jediný a má bolest je všechno, co mi zbývá ze světa, nemám v něm již zájmu, ani svazků, ani přátel a není mi jich třeba.						Jen dvě věci by jí dělaly radost: vidět ho nebo být sama.		Vzdala by se všech svých knih, jen kdyby jí chodily denně dopisy od něj.
co ji tíží		DeG jí způsobil nehlubší a nejprudší bolest, jaká může zarmoutit poutivou duši.		jeho nepřítomnost						Utrpení, je ve stavu, kdy jí nic netěší, kvůli tomu, že nemá důvěru v něj a potom ani sama v sebe.		Bolí mě, že nevím, kde jste v tomhle okamžiku.
narážky na události, politika, encyklopedie										<i>Pro vás je láska jen nešťastná náhoda všeho věku, nezávislá od vaší duše.</i>		ZA 10 DNÍ...
narážky na osoby						Píše, že s ním nepočítá, aby šel k pani vévodkyni d'Arville					Pan D'Alembert odjíždí a ona je ráda, jeho přítomnosti jí tíží.; Abbé Morellet před nedávnem v nevinnosti tvrdil, že jste zamilován do malé hraběnky B.	Čekává se hrabě Progle
reakce na Guiberův dopis/kontakt		Ptá se deG, jestli na ni myslí někdy? Ona na něj totiž myslí pořád. Nedovede si vysvětlit kouzlo, které ho k ní poutá.					Chce aby jí vrátil všechny dopisy a nechte ho už vidět. DeG jí roztáhne a nedovede ji potěšit.	"Co jest významné, líbí se nebo zlobí: nikd nezapomenete, jak jste v úmrtní den Ludvíka XV. Strávil večer v hlubokém spánku." - domněnka moje- měli se vidět a on tam nepřišel?	Nejste stvořen pro důvěrnost, potřebuje se ukazovat před společností. Ukazuje mu jen část citu, kterým naplňuje její srdce. Ptá se ho, jestli ho zitra uvidí		Odpověděl jí. "Vás bych chtěla neustále vidět a slyšet. Milý příteli, miluji Vás."	
Nemoc, bolest, narážky na smrt			Je pro ni v současné chvíli těžší žít než umřít.	viz A	viz A							Má rána je tak živá, má duše je tak nemocná, mé tělo jest tak choré
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?											Jsem šlehná, nedovedu si, s vámi mluvit.	stí, Vaše zábavy, to, milý

	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
datum	1774	1774, ve 4 hodiny ráno	1774, v 11 hodin; +druhá část	1774, v jedenáct hodin	1774	1774, v deset hodin	1774, v jedenáct hodin večer	1774	1774, ve čtvrtěk v půli deváté	Ve čtvrtěk večer, 25.8. 1774; v pátek ráno (26.8.)	27.8.1774	29.8.1774
události jejího života	Mám více pocitů než slov, jimiž bych je vyjádřila.				Bože můj, jak znepokojíte můj život! Za pouhý den prožívám Vaším vlivem náklady nejvíce si odporující: jsem zároveň strhována nejvášnějším citem a zároveň mě mrazí při myšlence, že mě zklamete.		Přijďte strávit zítřejší den se mnou na venkově, učíte mě šťastnou.	Čekala na deG, měla ječnou vodu, AJBIS, mandlové mléko. Bude si posílat pro zprávy, jak mu je. Radí mu, ať pije ajbiš a ječnou vodu.	Miluji Vás, tisíckrát více, než vám dovedu říci.	"Hrdinky v románech nemají co vypravovat o své výchově: má by zaslouhala, aby byla napsána pro svou neobyčejnost."		
co jí dělá radost			Vy jediný mi můžete dát štěstí.					Představa, že by byla u jeho lože, starala by se o něj, nikdy by ošetřovatelka neměla tolik lásky.				
co jí tíží	Strázně se trápí, cítí smrtelnou úzkost a malomyslnost.		Myslím, že v mém životě mě nic nedojalo bolestněji a nepokořilo hlouběji nežli váš dopis		Vy tvoříte můj smutek, mé místení, mé neštěstí, jedním slovem, Vy oživujete mou duši a ona mne uchrání. Netroufám si Vám říci, jak Vás miluji.			Jsem zarmoucená, protože je nachlazen a mě by zůstat v posteli, nečist ani nepsat.	Milý příteli, miluji Vás: cítím to v tomto okamžiku bolestně. Vaše nachlazení, Vaše plíce bolí mou duši; bojím se, a tento hrozný cit byl tak často odůvodněn, že nemohu uspokojit...	"Ach nevim, nebylo-li by lepší kdybych Vás nebyla pozvala, kdybych Vás nemilovala."	Neobdržela jsem od vás dopisu... Pohrdáte mým vkusem, jenž mě pokládá za hloupou, který mne nikd v ničem neviděl v pravé míře...	
narážky na události, politika, encyklopedie										Děje se tolik nového, tolik ruchu, tolik radosti, že člověk neví, čemu naslouchati... Pan Turgot se stal nejvyšším příhůžněm rady, pan d'Angivillier má slávy; pan pan de Miromesnil je ministrem spravedlnosti; pan kancelář je vypovězen do Normandie; pan Sartine má loďstvo....		pan Turgot je nejvyšším příhůžněm, ROZMLUVA s králem, všichni přátelé se vypyřádali na deG, zvláště pan d'Alambert.
narážky na osoby			Kdybych mohla pana d'Alamberta k tomu přimět, aby nebydl se mnou, uzavřela bych dveře. ; O jak dobře jste pomstil pana de Mora!			Paní de Montespan navrhla paní e Maintenon: Paní, zapomeňte na svou nenávisť, na své spory, a buďte družka družce dobrou společníci.			V pátek 7 srpna 1772 odejel pan de Mora z Paříže, v pátek 6.května tohoto roku odejel z Madridu, a v pátek 27.května ztratil jsem ho navždy.			
reakce na Guiberův dopis/kontakt		Opuštla jsem Vás včera večer, protože jsem se domnívala, že vás unavují. Chtěl jsem se domnívat, že jste již zanechal plánovanou cestu.	Miluji vás tak, šileně a tak, že se domnívám, že jsem nikdy více nemilovala. ; Hrozně ji urazí. JE TEDY KONEC! Chovejte se ke mně, jak buďte moci, jak budete chtít...	Mám už jen jednu vůli, už ho nechce v soukromí vidět. Žádá ho, aby k ni chodil jen od 5 do 9 hodin- NE KDYŽ BUDE SAMÁ. Opakuji Vám znova, a je to poslední výtkik mé duše k Vám: pro milosrdenství, nechte mne; ne-li, poňte výtky svědomí.		Byl jste dnes ráno skoro smuten; bylo mi toho líto...				Posuzuje ho s vášní, jejíž povaha nikdy nevidí věci tak, jak jsou. Přitom on ji rmoutí, klame, znevdává její něžnosti. Nensviděla ho, ale dostala dopis z Chartres, nechtěla už číst jeho dopisy, ale nevydržela to a přečetla ho. Od jeho odjezdu je sklíčena, způsobuje jí bolest. Neotevřela dopis, ukládala ho do krabice a tlouklo ji srdce... Miluje ho vroucněji než kdykoliv.	Včera jsem Vám napsala svazek do Bordeaux. To slovo jest mi hrozně, dotýká se chouloustivé a bolavé struny v mé duši...	
Nemoc, bolest, narážky na smrt	Jeho přítomnost vlévá do jejího života nových sil. Kdyby věřila na čarodějnictví, tak řekne, že ji uaroval tak, že strácí víadu sama nad sebou.		Včera umírala bolestí, měla záchvat zoufalství, jež přivodil křeče.						Umírám lítostí, při myšlence, že Vás neuvidím, že nemám prostředků, abych se uklidnila.	Jste příčinou, že žiji, znepokojíte mě duše, Vás miluji a nenávidím, střídavě mučíte a okouzluje srdce, které náležá úplné Vám. Smutek je má letora, můj život.		Jsem v těchto dnech velmi churava, ale je to skoro můj trvalý stav: trvají-li bolesti tak dlouho, pozbývá člověk i úšlechty postěžovat si.
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?	příteli, jest já, které m	Musíme milovat, abychom si uvědomovali bolest, kterou působíme tomu, kdo nás miluje.										

	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
datum	15.9.1774	19.9.1774	20.9.,1774, v šest hodin ráno	22.9.1774	23.9.1774	26.9.1774	30.9.1774; druhá část po poště	3.10.1774	5.10.1774	9.10.1774	v pondělí 1774	14.10.1774
události jejího života	Jsem vrácena mému prvnímu, svému jedinému milenci. Prudký cit k dG nejsou tak drahé jako její vzpomínky... Milovala jsem Vás nadšeně, ale...			Žiji a necítím již žádné nenávisť k vám...Milovala jsem vás příliš a nedost.					Ohlédnou-li se na minulost, vidím, že bych byla příliš šťastna, kdyby byl konec mého života nastal ve středu, prvního června.	Nevěřili byste, co mě zaměstnává, chci oženit jednoho z přátel... Jím denně dvě křídla z kuřete; a nebude-li se mi při této životosprávě dařit lépe než při dřívější, budu počítati jediné mléka.	Žádný dopis od dG, působí jí bolest, ale miluje ho.	
co jí dělá radost												
co jí tíží	Hanbím se při vzpomínce, jak jste se asi domnívali, že jest má seblébská zaslepena a můj rozum pomaten.	Čítím v sobě děsivou prázdnotu					Vidím nemocného a jsem pro to nešťastna.					
narážky na události, politika, encyklopedie			Posílám listky Voltaireovy a Chválu La Fontainovu, kterou jsem četla.	Chodím neustále na Orfea..								Milý příteli, právě přicházím z Orfea, obměkčil a uklidnil mou duši.
narážky na osoby	Vášeh v pana de Mora mě svedla v blud...ale nyní mě už myslenkna na nezaměstnává... Pan de Mora- zemřel pro mě.	pan de Vaines, který se vždy na dG ptá vás	Rytíf de Chatelux a pan d'Alambert často se mnou hovoří o vás...	Pani Geoffrin, pan Turgot.	Pan de Muiy se v těchto dnech žení s paní de Saint-Blancard.	Myslíla jsem včera, že zemru, čtouc dopis od pana de Fuentes. Není to otec pana de Mory?	O, Diderot má pravdu: jen nešťastní umějí milovati. Miluji Vás a nepotřebuji Vašeho citu, aby Vám mé srdce se dalo a vzdalo.	Papež zemřel a smrtí, která vzbuzuje hrozná podezření.	Četla dopis u stolu s paní de Boufflers a u arcibiskupa...	Obědvám zítra u vévodkyně Auville; nutí mě, abych se šla uzdravit k milordovi Shleburneovi?		Pan Turgot Vám psal. Pan de Vaines. "Milý příteli, říkejte co chcete, ale miluji horor, jen když milujete Vy nebo rytíf Chatelux."
reakce na Guiberův dopis/kontakt	Byl jste chladnokrevný a já jsem blouznila			Aniž mne milujete, přece byste pokračoval V dopisování. ; Proč říkáte, že dostáváte dopisy jednou týdně, kdežto přicházejí do Paříže třikrát týdně.	Milý příteli, přiveďte mě zpět na pravou cestu. Budte mi vůdcem, chcete-li abych žila. Neopouštějte mě. Netroufám si Vám již říci: miluji Vás; nevím toho již.	Dostala od měj dopis, považuje ho za roztomile něžný a důvěrný, je poctivý a pravdivý jako Vaše duše.	Budu stokrát čísti Vás dopis. Okouzli a roztárali jste střídavě mou duši... Proč mě utěšujete a mučíte zároveň?	Když jsem vám minule psala, měla jsem brudkou horečku; Váš inkousi je bílý jako papír...	Povídáte o mé odzvěze, o mých duševních silách, mám využití času.; dG odjíždí na 14 dní, nemá mu kam psát.			
Nemoc, bolest, narážky na smrt					Psaní jest jediným zaměstnáním, které v mně budí domněnku, že jsem živa; a ač myslím, že byti úplně mrtva jest lepší stav, přece je mi v utrpení blaže, obracím-li se k Vám.	Byla jsem tak churava, že jsem nemohla mluvit ani jednati. Nejím již: slova potrava a bolest pro mne se stala synonymy.	Ach od středy nežiji. Vidím nemocného; mám tajnou hrůzu, která mne děsí.	Nešťastní neumírají, a když milují, jsou příliš slabí, příliš zbabělí, aby se zabili. Budu žít, budu trpět, budu očekávati, ne štěstí, ne radosti, co tedy?				
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?		Neusmrcuji se poněvadž je mi lhostejno, žiji-li či umírám-li. Není to ostatně pravda: neboť trpím a smrt by byla úlevou, ale nemám energie.	Celou noc jsem nespalalé by měli pojednat o vílva spánku na ducha a vášně. Ti, kdo studovali přírodu, neměli by zanedbávati tuto část životě nešťastných...		Ach, jak se nenávidím. Je dovedu jen dokonale milovati.	Od té doby, co Vás již nevidím, nemám klidu; má duše už zná jenom krajnosti, což jste mohli posouditi z prudkosti, s kterou jsem si počínala vůči Vám.	Řeknu jako Faidra: Života svého nenávidím, vášně své se hrozím.	Nenávidím odsouzení se a miluji Vás.	Váš radost jest, potřeba mého srdce.			

	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	
datum	V sobotu ve tři hodiny, po poště	V neděli večer, 16.10.1774	21.10.1774	22.10.1774	23.10.1774	25.10.1774	26.10.1774, 28.10.1774	V neděli 30.10.1774	V pondělí v 11 hodin večer, 7.11.1774	V neděli, v 10 hodin večer, 13.11.1774	1774	V sobotu v 11 hodin večer, 1774	
události jejího života			Vidím, že poutivé a citlivé duše milují nešťastné, kteří jakýmsi povábem jimají a zaměstnávají duši: jsme rádi citliví, a boeseti druhých mají pravou míru, při níž člověk bezpečně spolu trpí. Slibuji jim tento požitek pro všechny zbytek svého života.	K smrti lituji nedostatku vaší náklonnosti ke mně; Jest mi lépe od té doby, co se živím jediné kufaty.								Je dobře, že jste nešel do divadla... nemám slov, jak bych vyjádřila nudu, kterou jsem tam cítila. Jak jest obecnstvo hloupé, jak měšťácký autor, jak má nízkého a omezeného ducha.	
co ji dělá radost								Poznála bych ještě jednou štěstí a radost, kdybych vás mohla uzříti šťastným.					
co ji tíží										Ach, milý příteli, způsobujete mi bolest, a cit který mne naplňuje, jest velkou kletbou pro Vás i pro mne.			
narážky na události,politika, encyklopedie			Přišla jsem z Orfea, tato hudba mě zbavuje rozumu: uchvacuje mne, nemohu ji již ani jednou vynechat: má duše lační po tomto druhu bolesti...		Manželství jest skutečným nepřitelem všeho velkého a zářivého. Jsou lidé, kterým příroda určila, aby byli velcí a nikoliv šťastní. Diderot pravil, že příroda tvoříc genialního člověka mu zamávala nad hlavou pochodní Fouc: buď velkým mužem, buď nešťastem.		8.listopadu se dává nová opera, od Floqueta.; Dopisy pana de Condorcet jsou opravdu roztomilé.		Přišla jsem z Orfea, tato hudba mě zbavuje rozumu: uchvacuje mne, nemohu ji již ani jednou vynechat: má duše lační po tomto druhu bolesti...				
narážky na osoby	Pan Turgot pracuje na robotách.	Byla jsem dnes večer opět na Orfeovi, byla jsem tam s pani Chatillon, měla bych o sobě skutečně velmi špatné mínění, kdybych ji nemilovala: žádá tak málo a tolik dává.	Byla bych si přála, abyste viděl lorda Shelburna. Jest prostý, přirozený; jest šlechtný, silný: má smysl a zálibu jen pro ty, kdož se mu podobají, při nejmenším nestrojenosti.				Urazila jsem pana de Mera a přece mi jest sladká myšlenka, že on jediný mi dal poznati štěstí; že jediné jemu budu vděčiti za to, že jsem po několik okamžiků poznala veškerou cenu života.	Váš dopis panu Turgotovi je výborný a dokonale, neznám nic lepšího ani většího na světě. /Víte, že hrabě de Broglie...	Hle, milý příteli, odpočinek muže teprve čtyřlístíčetletého, jehož duše jest velká a silná... (Pan de MOr)				
reakce na Guiberúr dopis/kontakt	Lituje toho, že spálila jeho dopisy.	Jak můžete mít pochybnosti, měl-li jste mi psát, že máte horečku? O, milý příteli, mně nemusíte setřítí...		Vaše zpráva mě znepokojuje a mroutí! Sdílim vaše utrpení je moje utrpení, vaše bolesti jsou mé bolesti.	Vy mi rozumíte, třebaže mi neodpovídáte.	Byla jsem nespravedliva, myslěla jsem, že jste mi nepsal, ale dopis přišel později. Milý příteli, miluji Vás šíleně. Radost, že se mu daří lépe.		Opravdu se domnívám, že jest snadné Vás kritizovati a neurazit vás, ale není snadné vás chválit tak, jak to činím a jak byste toho záložil. / Milý příteli, zmeškáte velký den opětného zasedání sněmovny.	Milý příteli, uposlechnete-li pana Turgota, budete 15. již zde.	Měl jste pravdu, když jste mi řekl, že Vám není třeba takové lásky, jakou já umím milovati: ne to není Vaše míra; vy jste tak dokonale roztomilý, že musíte být nebo se státi nejprvnějším člověkem pro všechny roztomilé dámy, které stávi na hlavu...	Váš dopis ze čtvrtka ráno byl tvrdý a zdrcující nesmírnou pravdou a nenucenosti, s ním jste mi pravil, že jste mně nikdy nemiloval a že od nynějška už nemůžete pro nikoho žiti atd atd.	Dostal jste zprávy od své pani matky? Vede se jí lépe? A vy milý příteli, co vy jste děláte?	
Nemoc, bolest, narážky na smrt			Ach jsem velmi nemocna. Pořtežují odpočinku, mé tělo je zničeno.		Můj tělesný stav je bídný, přičítám to bolehlavu... pokouši se o mě mdloby. Citím, jak praví Fontenelle krátký čas před svou smrtí, velkou nesnadnost žiti.								
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?		Jak přirozená mi jest vášně a jak cizí mi je rozum.				Jak sladké by bylo skutečně býti Vámi milována! Ale má duše už by nestažila takovému štěstí; bylo by to přílišné.		Slunce není čistší než mé srdce.					

	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84
datum	V jedenáct hodin večer, 1774	V poledne, 1774	V sobotu 1774	V pět hodin, 1774	V deset hodin, 1774	V půl jedenácté, 1774	V jedenáct hodin, 1775	1775	V poledne 1775	Ve čtyři hodiny, 1775	V poledne 1775	V jedenáct hodin, 1775
události jejího života					Chci vyjít o jedné hodině a navrátím se ve čtyři, nebo vlastně k invalidům; anebo vlastně, co mi jest nejmilejší, budu Vás, očekávati doma. Přijdete brzy, milý příteli?					Nechte mě zemít, nebo naplňte mou duši tak, aby necítila již hrozného prázdna, kterého v ní zanechal pan de Mora.		
co jí dělá radost							Sázím se s vámi, že vám není lépe nežli mně: myslím na toho, koho miluji.					
co jí tíží										Jaká to škoda, že při své roztomilosti jste tak málo hoděn lásky!		
narážky na události, politika, encyklopedie							A vy si přečtěte dvě místa v SENECOVI...					
narážky na osoby	Chtěla bych, abyste zítra před večerí přišel: mohl byste promluvit s panem d'Alambert a snad s panem de Valnes. Viděl jste, že mi oznámil, že bezpochyby přijde. Dnes večer jsem viděla pana Turgota.		Spoustu.	Panu Turgotovi se vede trochu lépe; mám o něm třikrát zprávy od té doby, co jsem Vás neviděla, a obdržím jich opět tak do půlnoci, to mne uspokojuje, aniž mne to upokojuje...				Chcete abych se pro vás zastavila, když půjdu na oběd k panu Turgotovi?				S Bohem, píše Vám mezi řeků s panem d'Anley; není to pohodné.
reakce na Guiberův dopis/kontakt			Popisuje jeho program a setkávání s jinými osobami; <i>Milý příteli, jste nejroztomilejší člověk na světě, učinitel, co jsem Vám určila.</i>	Milý příteli, byl jste dnes ráno silný; ale Vaše šilenost byla roztomilá, neboť byla dle mého srdce. ... Neuvidím-li vás dnes večer, bude to urkutné a nespravedlivé, a já si nicméně nebudu stěžovati.	VZKÁŽTE MI NAJISTO: PŘÍJDU K VÁM V TU A TU HODINU.	Udělal jste dobře, že jste nepřítel, vaše zdraví je spokojenost jsou mi ještě dražší než moje radost.		Dovím se alespoň, zda jste jel do Versailles? Chci zase slyšet svého Connétabla.	Zapomněla jsem vám dát opis psaní paní Geoffriinové, kterého jste si přal			
Nemoc, bolest, narážky na smrt	Jest mi hrozně horko: horečka mě strvojuje. Ach, toť příliš pomalé umírání.	Nechtěla bych změnit svůj způsob citění, ale chtěla bych zemřít, přejí si, abych byla zemřela v tý den, kdy jsem přestala býti milována.	Dala bych život, zasvětila bych se bolesti, abych Vás zbavila čtvrt hodiny zármutku.	Nenávidíte mne, já Vás miluji a jsem smutna až k smrti.		SMRT JEST JEŠTĚ SILNĚŠÍ NEŽ LÁSKA.				Trpím, nemožu spát a mám horečku. Jsem jako v ohni a všechna činnost mé duše se soustřeďuje v mě hlavě: jak trapný jest mi život v takovém rozpoložení!		
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?		Nejlepší částí mého života jest noc; náležím úplně svým náklonnostem.					Jak hloupé jsou zábavy, jak neajímavá je společnost, málokterý rozhovor stojí za to, aby člověk vyšel z domu.		Nejsem početlívá, ale jsem snad příliš pravdivá.		Nebojím se ve světě ničeho, kromě svého svědomí.	

	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
datum	V poledne , 1775	V půl jedné (v únoru) 1775	V půl jedenácté, 1775	V sedm hodin, 1775	1775	V deset hodin večer, 1775	V půlnoc, 1775	V půlnoc, 10.2.1775	V šest hodin ráno, 1775	V jedenáct hodin, 1775	28. února v jedenáct hodin, 1775	V jedenáct hodin v noci, 1775
události jejího života								10. 2. minulého roku jsem se zpila jedem, jehož účinek trvá až dodnes.			Nechci již silně milovat, budu milovat mírně, ale nikdy slabě.	
co jí dělá radost												
co jí tíží							Jak jest bolestně ukazovat svou lítost tomu, kdo ji nesdílí.	Snažně Vás prosím, necht' Vás zítřka uvidim; jsem neskonale smutná a neklidná.				Mým neštěstím je, že vy nepotřebujete takové lásky, jakou já umím milovati.
narážky na události, politika, encyklopedie		Víte, že se hraje Tom Jones a La Fausse Magie?										
narážky na osoby		Jděte tedy večer k té, jež milujete, k té jež se Vám líbí, k té jež Vás miluje..	Paní Geoffrin mi pro Vás přinesla rytinu: posílám Vám ji, abyste z ní měl dříve radost.				Nejprve jsem šla na hodinku k panu Turgotovi, a pak zase ještě na hodinu k paní Chatillon...				Chci jít ve čtvrtek navštívit pana Turgota...	Nedovedu jinak vyjádřit své náklonnosti pro p. de Condorcet a p. d'Alembert, než řeknu-li, že jsou se mnou totožní; jsou mi potřební jako vděch k dýchání; neznepekují mé duše, ale vyplňují ji.
reakce na Guiberův dopis/kontakt		ROZHODNĚTE SE, NEBOT VAŠE MÍSTO MÁ MNOHO KONKURENTŮ.		Chtěla jsem Vás varovati, abyste zítřka nepřicházel před polednem, poněvadž jsem si vzpomněla, že přijde kadetník.			Pravil jste mi: S počátku jste mne urážela a na konec jste mne hrozně naučila... Kdybyste mnou pohrdal, kdybyste mne nenáviděl, přece bych vás ještě dovedla vášnivě milovati. Mýšlenka na smrt mi přichází dvacetkrát denně, aniždy se má duše neodvážil myšlenky méně Vás milovati...		Prosím vás, abyste mě nenavštěvoval- má duše potřebuje odpočinku.	Buďte tedy volný, navratte se k té, kterou milujete a jež se Vám líbí snad více, než se domníváte... Vy jste příčinou že žiji. Vy jste utrpením bytostí, kterou bolest stravuje a která vši zbývající silou vzdává smrt... Ach milý příteli, nechte mne, neříkejte mi již, že mne milujete...		Byla jsem dnes ráno u Vašich dveří a v mé duši byl smutek; uviděla jsem Vás a radost smísila se s truchlivou náladou, která mne naplňovala...
Nemoc, bolest, narážky na smrt			Byla jsem dnes velmi nemocna: nemoc stala se v mém životě zvykem, neměli bychom si stěžovat na zlo, které trvá stále..	Byti vámi milována, tof není cena mého života.		ó nebesa, proč jsem nezenžela dříve, než jsem uslyšela slova, jež by mi dala odvalu, bych šla smrti v ústřety? NEMUSÍM ŽÍTI ALE MUSÍM VÁS MILOVATI.		Ach, Bože můj, jest tomu rok, když v tuto hodinu zemřel gan de Mora; a já jsem v tomžde okamžiku, vzdálená od něho dvě sté mil, se dopustila větší ukrutnosti a viny než nevědomí barbaři, kteří ho zabili. ...			Někdy si říkám, že jsem vyléčena, pak přijdete Vy a vše jest znášeno. Úvahy, rozhodnutí, neštěstí, všechno pozbývá síly při prvním slově, které pronesete.. Nevidim už jiného útočiště kromě smrti a nikdy ji žádný nešťastník už vroucněji nevyžádal.	
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?				Cítím, že má duše jest stvořena jen pro krajnosti: slabě milovati mi jest nemožno.		Nesmím neštěstí člověka přivádí z míry, činí ŠILENOU.						

	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108
datum	V jedenáct hodin v noci, 1775	V sobotu, v jedenáct hodin, 1775	V úterý, v jedenáct hodin v noci, 1775	V půlnoc 1775	V deset hodin, 1775.	V jedenáct hodin, 1775	Ve čtvrtek 1775	V jedenáct hodin večer, 1775	V sedm hodin, 15. května 1775	O půlnoci, v květnu 1775	1775	V jedenáct hodin v noci (15.5.) 1775
události jejího života								Milý příteli, odpusila jsem Vám.				
co jí dělá radost	Vy a vaše štěstí mi vnukáte odvahu a šlechtnost.			Ach jaké štěstí jest láska! To je jediný původ všeho krásného, dobrého a velkého v přírodě.	Láska jediná mne těší a jest mou odměnou.							
co jí tíží					Rmoutí mě, že máte horečku.			Nete mi snášet blahodělnosti a soucitu: má duše nebyla stvořena pro tolik nízkosti: Vaše útrpnost by byla vrcholem mého neštěstí, uspořte mi slova o tom.				
narážky na události, politika, encyklopedie												Pan d'Alambert Vám bude vyprávět o svém úspěchu, poví Vám, jak se radoval, když arcibiskup touloueský až nadšeně projevoval svůj souhlas; arcibiskup plakal radostí a vděčností.
narážky na osoby	Viděla jsem pana Turgota, který prý si vyčítá, že Vm neodpověděl: Váš dopis mu velmi lichotí. Dostal roztomilý dopis od Voltaira...		Kdybých Vám psaní poslala, bála bych se sdělení, že budete obědvati u pana de Beauvau.	Piši panu de Mora, vezkřím ho, přivolvám ho zpět k životu, mé srdce odpočívá na jeho srdci, má duše se otevírá jeho duši...				Milý příteli, chci svůj slovník a dopis paní d'Anville, a dopis paní de Boufflers, a svoje dopisy; a pak vás chci vidět. Chcete-li se vyhnouti této zhubné společnosti, přijďte o jedné hodině nebo o pěti.	Pan d'Alambert dosáh pravě největšího úspěchu v akademii. Četl chvalořeč Bssuetovu. P. de Duras měl feč, které se dostalo velké chvaly a která jest velmi zevrubná, vznešná, prostá a jemná. Mám zde obětník Akademie.	Dnes jsem obdržela dva dopisy, které mne rozrušily, ale zaujaly mou duši: z roku 1774: (pravděpodobně od pana de Moryl)		
reakce na Guiberův dopis/kontakt	Zbavte mne jak neštěstí, které já způsobuji vám, tak i neštěstí, které vy způsobujete mně...	Píše jí, že se nemohou milovati, ona mu píše, že mohou...	Neteže se mě tedy už, co učiním, až svůj život zasnoubite jiné.			Strach, jehož jste příčinou, nedůvěra, kterou mi vštěpujete, jsou dvě muka, neustále souzří mou duši, a tyto bolesti by stačily, abch se zřekla vaší náklonnosti nebo aspoň toho, co se jí podobá. Nevím, jaké hrozné potřešení Vám působí znepokojení mé duše: nikdy se nesnažte mne upokojiti, a i když mluvíte pravdu, vkládáte v ni přízvuk toho, kdo klame. ČEKÁM NA VAŠÍ SVATBU. Nechtěl jste jít zítra se mnou na oběd, nuže číňte, jak je vám libo, vynasnažím se ze všech sil, aby se to libilo také mně.		Co je u vás nového? Píší jste srovovátku? Koupať jste se?		Manželství bude mít na vás závažné účinky: zájem vaší ženy, zájem všech, kdož vás budou obklopuvati, přinutí vás, abyste lépe pečoval o své zdraví.		
Nemoc, bolest, narážky na smrt		Čtím své tělesné vysilení a zdě se mi, že zemru, budu-li takto ještě dále žiti.		Kdybých se zase stala klidnou a rozumnou, nemohla bych žiti ani čtrnáct hodin.								Ach, jak jsem nemocna, jak jsem nešťastná! Jak se rmoutím, a jak se bojím budoucnosti!
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?	Chci jen pravdu.		Samota má velký půvab pro mysliv duši.						Jsem jako muž z Evangelia, čekám, jest jen třeba říci mi, abch přišla, a přijdu.			

	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
datum	V jednu hodinu po půlnoci, 1775	(V květnu), o půlnoci, 1775	V úterý, 21. května, v jedenáct hodin večer 1775	V sobotu 1. července 1775	V pondělí večer, 3.7. 1775	v úterý, 4.7. 1775	6.7.1775	v pátek 7.7.	V pondělí 10.7. 1775	Ve středu večer, 12.7.1775	15.7.1775	Čtvrtek, 24.7.1775
události jejího života		NECHTE MNE VÁS MILOVAT A ZEMŘÍT.		Dvacetkrát jsem se chtěla s vámi rozejít, ale nikdy jsem sama sobě nedůvěřovala... nechťajsem trpět. DE GUIBERT SE OŽENIL.					Prsten, který jste mi dal, je symbol všeho, co se přihodilo, dala jsem si ho na prst a za dvě hodiny byl zlomen.	Klidu dosáhnou jen dávkou opia, po níž se můj stav podobá zblbnutí.		Žiju jen pro to, abych milovala a trpěla.
co ji dělá radost				Jediné dobro je být milována, to je jediný balzám na raněné srdce.							Cítím, že vás miluji více než štěstí a radost.	
co ji tíží		Trápíte mne, musím před Vámi uprchnout, abych opět našla sílu, které jste mne zbavil....		Urazilo mě vaše přirovnání mé situace k románové situaci. Jste chladný a jemnocitný!	Necítím k vám nenávisti, ale ustavičně vás posuzuji, trpím a proklínám život, k němuž jste mne připoutal. Proč jsem vás poznala? Proč jste mne učinil tak vinnou?				Jak jsem nešťastná, nesvá a rozčilená. Jak jsem se zklamala!			Já velmi trpím, mě utrpy se činí set jsou, aby přežily utrpení mé duše.
narážky na události, politika, encyklopedie												
narážky na osoby					Pan de Vaines Vám má poslati všechny originály Vaší práce pro p.Turgota.			Zapomněla jsem Vám říct, že se p. de Sartine má stát členem rady, aby jej utěšil.		Pišu vám u hraběte de C, u kterého jsem se ubytovala, jsem tu sama, paní de C je na venkově. Pan Turgot.		Paní du Deffant mne hanebně pomluvíla...
reakce na Guiberův dopis/kontakt			Nenavítěvujte mne; má duše jest pobouřena, a Vy mne nikd neuklidnete.	Dostala od něj chladný dopis, vyčítá si, že k někomu takovému, máme zapomněla na pana de Moru, silbila si, že už nebude číst jeho dopisy a stanovila si smrt, měla být ukončením všech svých trápení. Nakonec přečetla dopis od něj, byl zdvořilý a chladný.	Nevím, zda-li mne milujete, ale jste skoro tak nedůsledný jako já: což jsem vs snad nakazila? NEHNĚVEME SE JIŽ NA SEBE: ODPUSŤME SI, MÁME OBA PROČ BYTI SHOVIVAVÍ, ALE VZPOMĚŇTE SI, ŽE JSEM VELMI NEMOCNA A VELMI NĚŠTASTNA: CĚŤE-LI A BYCH ŽILA, POMÁHETE MI, PODPORUJTE MNE, AŤ ZAPOMENU NA VŠECHNU BOLEST, JIŽ JSTE MI ZPŮSOBIL	Milý příteli, kdybyste tu byl, nebyla bych diskretní a svěřila bych vám tajemství, které mám zachovat.	Neodpověděli: řekne mu tajemství; za několik dní bude veřejně známo: pan de Malesherbes obdrží všechny úřady p. vévody de la Vrilliere, ten za několik dní odstoupí. PRONESU CHVÁL U CATINATOVÝCH, KTERYMI SE BUDE AKADEMIE ZABÝVAT. AUTORŮ: GUIBERT A PAN DE LA HARPE- VVVŠUJE deGuiberta. Profekla mu to dopředu, ale žádá ho, ať to nikomu neřekne, ani osobě jemu nejbližší.	Způsobujete zoufalství mého života. Nejprve mi řeknete, že víte jak trpím, vzápětí, že je vám třeba jet na venkov. Způsobujete mi bolest, vaše dopisy jsou chladné. NEUSTÁLE VÁS KRITIZUJI, ALE MILUJI VÁS VÍCE NEŽ TI, KTERÍ VÁS NEUSTÁLE CHVÁLÍ.		Rozhodla jsem se, že posledním dnem mého života, nepřispějete-li mi na pomoc. Vy jste mi na pomoc přišel (tím, že ji napsal)... Vraťte mi mé dopisy.		
Nemoc, bolest, narážky na smrt				Om dní jsem se svíjela v křečích zoufalství: domnívala jsem se, že zemru, chtěla jsem zemřít a zdálo se mi to snazší, než žít se lásky k vám.								Milý příteli, už brzy nebudu mít tělesné síly vás milovat. Prudké duševní otřesy vždy zeslabují a hubí mé tělo.
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?	Domnívejte se o mně, že jsem šleha, chcete-li: takovým druhem šlehanosti alespoň žil ten, jehož jsem po osm let zbožňovala.		Nenávídím se, mám výčitky svědomí. Proč jsem vás poznala?					Zbývá mi neapolsky vyslanec, vídám ho denně, je pro mě příliš veselý a to se nenasází mou náladou.	Já vám chci překázat, chci vás tyranizovat, chci abyste hodinu trpět to, co já trpím celý život.	Milovala jsem s onou nenucenou důvěrností, která mi jest tak přirozená vůči lidem, jichž si vážím a které miluji...		

	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	
datum	V úterý 1.8.1775	V srpnu 1775	V pondělí 28.srpna 1775	v úterý 29.srpna, 1775	V srpnu 1775	V deset hodin 1775	26.srpna, ve dvě hodiny, 1775	26. srpna, v půl dvanácté v noci, 1775	V neděli 17.9.1775	V sobotu, ve 4 hodiny ráno, 23.9.1775	V neděli večer, 24.září 1775	V říjnu, o půlnoci, 1775	
události jejího života		De Guibert nedostal první cenu, vysvětluje mu proč.							Daří se mi hůř než jindy.	Je pravda, že člověk všechno přežije.	"Jste ženat, miloval jste, milujete a budete milovat ženu, tera se vám již dlouho libila pro svůj živý a silný cit..."		
co ji dělá radost								Bylo by mi blaze, kdybych dnes v noci usla večním spánkem.					
co ji tíží			Vy skutečně nezasluhujete toho, co jsem vytrpěla. Vy nezasloužíte boj, jež prožívám, vy toh nezaloužíte, že jsem pro vás obětovala nejen svůj život, ale i svou smrt, vy především nezasluhujete nekřudu, zmatku, překážek...			Neviděl jste mne proto, že en má jen dvanáct hodin, a že Vám je vyplnily zájmy a radovánky, jež pro Vás jsou a musejí býti dražší než mé neštěstí. Neprosím se o nic, nežádám ničeho, a říkám si neustále, že pramen mého štěstí a mé radosti navždy zaniknul.	Měla jsem záchvat šílenství, bolela mě duše. Miluji vás tak neklidně, že je tento cit pro mě opravdovým neštěstím.		Opakovala jsem vám stokrát, že vy mi dovedete jen působit bolest.				
narážky na události, politika, encyklopedie	Právě jsem dočetla Catinata, nepochybuji o tom, že ho Akademie ocení.	Akademie celého světa vás nemohou svrhnout s místa, na než vás příroda povýšila. ABYCH DOSTALA PRAVDĚ A SPRÁVEDLNOSTI, MUSÍM VÁM ŘÍCI, ŽE PP. SJARD, ARNAUD A D'ALAMBERT ČINILI VŠE MOŽNÉ, ABY VÁM USPOŘILI DRUHOU CENU. ALE DESTE ČLENŮ AKADEMIE JE PŘEHLASOVALO A PODPÍRALI SVŮJ NÁHLED O OBVČEJE A PRAVIDLA AKADEMIE.								Váš snatek musí navždy přerušit naše spojení... myslala jsem, že vás nenávidím, ale tento cit nemohl dlouho potrvat v duši plné lásky a něhy.			
narážky na osoby		Byla jsem milována p.de Mora, byla jsem náruživou láskou největší, nejsilnější a nejcrostnější duše a vy byste mne chtěli pokařovati?		Uložila jsem sluhovi pana Turgota, aby vás vušede hledal, a především, aby vás našel. Dnes jsem byla dlouho s vaší chotí, mluvili jsme spolu o jejím zdraví.	Vy nechcete abych zitra viděla Connetábla?			Pan d'alambert: ZA PŘÍTOMNOSTI KRÁLOVNY BYLO ZAKÁZANO TLESKAT. Ovšem Marie Antoinetta začala tleskat v třetím jednání...		Měla jsem zemřít v okamžiku toho, kdy jsem ztratila toho, jež mne miloval a jehož jsem milovala více než vše ostatní na světě.			
reakce na Guiberův dopis/kontakt	Jen počkejte, vim tajemství, které Vás osvobodí od nepřijemnosti, a které mně získá Vaší lásky: ano, mocné lásky; ale k silným prostředkům třeba přikročit co nejpozději.	Buďte mírnější, můžeteli, bude to od Vás čestné a velkomyslné; a snad Vám vaše nadání a vědomí Vaší síly pomůže, abyste opovrhnul druhou cenu.	Chcete přijít do salonu zitra? MILUJEME VŽDYCKY TY, KDOŽ SE NÁM PODIVUJÍ.		NENÁVIDÍM VÁS, MILUJI VÁS, SODÍM VÁS SVÝM VLASTNÍM ZPŮSOBEM, NIKDO NEZNÁ A NEČTÍ TAK JAKO JÁ VAŠICH ÚSPĚCHŮ, VAŠICH PROVIHNĚNÍ A VAŠICH CHB... chci vás zitra vidět.	I kdybych vás nenáviděla, i přesto bych si vás vábila	Napsal jí, že jí těší, když ho může zarmoutit, vyvrací mu to.		Uklouzlo mu tajemství o nějaké divce, mnoh se jí tím vysvětluje. , Pryj jste proměnil manželské povinnosti v otroctví. To tajemství je, že k ní chová opravdový cit.	Milovala jsem vás až šíleně, pročitla jsem všechny stupně, všechny odstíny neštěstí a vášně, chtěla jsem zemřít.			
Nemoc, bolest, narážky na smrt													
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?										Šťastní lidé tedy také mají trápení!	Já nejsem hrda: jsem příliš nešťastna, příliš hluboce nešťastna, abych byla schopná radosti a hřokoposti ješitnosti. A PŘECE VÁM PŘISAHÁM, ŽE MNE NEPOPLETLA SEBELÁSKA: TA MI NAOPAK POMOHLA NAVRÁTIT SE K PRAVDĚ A ROZUMU. PŘEJI VÁM, ABY VÁS VÁS ŠTASTNÝM, JAK MNE UČINIL NEŠTASTNOU.		

	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144
datum	v neděli večer, 15.10.1775	16.10.1775	V úterý ve čtyři hodiny, 17.10.1775	18.10.1775	Ve čtvrtek večer, 19.října 1775	Vpátek v poledne, 20.10.1775	V úterý večer, 24.10.1775	26.10.1775	26.10.1775, pánooci	po pátek, 27.10.1775	Ve středu, 8.11.1775	9.11.1775
události jejího života				Musím se podvolit svému hrůznému osudu, trpěti, milovat vás a brzy zemřít.	Chtěla jsem umřít, myslěla jsem, že se má duše už nikdy nezotaví- ODPUSŤTE MI.						Byla jsem milována, jsem milována a zmiřám lítost, že ne vím. COŽ JSME KDY MILOVANI TÍM, JEHOŽ MILUJEME?	
co jí dělá radost				Jak by mi bylo sladce, kdybych vám vděčila za útěchu svého života.								
co jí tíží			Kdybych mohla vás nemilovat, kdybych mohla milovat koho nemiluji...			Jsem smutná, sklíčená, postrádam Vás, Vašho dopisu...				Ach ne, vás jsem neměla milovat. Vy jste tak těkavý, tak neklidný, na vás nezáleží spoléhat.	Od vašeho odjezdu jsem jen živila. Nemám už sílu k lásce.	
narážky na události, politika, encyklopedie												
narážky na osoby		Nemluvíla s vámi paní de Boufflers... Kdo si myslíte, že se stane ministrem války? Viděl jste pana Turgota?	Pošlu tento dopis p. de Vaines, nepochybují o tom, že jste s ním v Montigny.			Vy blázníte! Chcete p.de Vaines říct něco špatného o p.Turgotovi. Kvůli mně- nikdo nemůže nic udělat pro mě štěstí... ale jak jste hodný.		Blázníte, že se na mě chodíte ptát pana de C?	Myslím, že by bylo chybou, kdybyste ihned opustil p.deSaint Germain.	Paní Boufflers zmínila, že vpadáte velmi šťastný, Feťka jsem jí, že o tom nepochybují.		
reakce na Guiberův dopis/kontakt	Kdyby nikdo jiný nečetl mé dopisy pro vás, psala bych vám celé svazky. Zabránil jste mi usmrtit se a teď mě zabijete.		Víte co je na vás nejhoršího? Vaše lhostejnost vůči všem nepřijemnostem ba i neštěstím, vyplývajícím z vašeho chování.			Žádný dopis od vás, nenávidím proto dopisy druhých.			MILUII VÁS VŠUDE, KDE JSEM, ALE NE VŠUDE, KDE JSTE VY.			Presvědčím-li-se, že pro vás nic nejsem, bude mi, myslím, snazší se od Vás oddrhnouti. VAŠE VZDÁLENOST UŽ NENÍ PRO MNE NEŠTĚSTÍM, NYBRŽ UKLIDNĚNÍM.
Nemoc, bolest, narážky na smrt		Všera jsem měla dost silnou horečku, málem jsem zemřela záchvatem kašle					Tento den byl hrozný, mám teď večer trochu horečku.				Nemiluji už vůbec ničeho, připomínají mi mně jen mé fyzické bolesti. Můj cit se změnil v sílenství.	
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?			Miluji vás, ale cítím, že jsem velmi hloupá, a zdá se mi, že láska hloupé osoby jest velmi nepřijemná. LZE KLESNOUT JEŠTĚ HLOUBĚJI?	Mám zvláštní nadání mluvit vždy nevhod.								Neumím skončit den, aniž bych si Feťka, že vás miluji.

	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156
datum	1775	1775	V půl dvanácté v noci, 1775	V jedenáct hodin večer, 1775	O půlnoci, 1775/1776	V jedenáct hodin v noci, 1775/1776	V jedenáct hodin v noci 1775/1776	V jedenáct hodin dopoledne 1775/1776	1775/1776	V pět hodin ráno, 1776	Ve čtyři hodiny, 1776	V šest hodin ráno, 1776
události jejího života								Ach bože můj, umírám, má duše se už neovládá.				
co jí dělá radost	Jsou věci, jež ve mně vzbuzují víru v osudnost: abych vás popřít spatřila.									Vy jediný oživujete mou duši. Žiji jen skrze vás a pro vás.		
co jí tíží												
narážky na události, politika, encyklopedie												Nepojedu do Versailles: předně jsem příliš nemocna, potřebuji odpočinku a klidu.
narážky na osoby			Miluji vás více, než milovalal Berenice Tita.									
reakce na Guiberův dopis/kontakt	Když vstoupili do dveří a řekli: OD PANA DE GUIBERT... tato slova mě posílila na celý den.	Váš dopis je tak roztomilý jako vy sám.	Trpěla jsem, znám už jen bolest, a přece říkám, že mám milovat život; nezdá se mi to příliš důsledným.	Zdá se, že příroda se sama studovala, aby stvořila nejspříjemnější kombinace pro vaše štěstí a roztomilost.				Nepřicházejte zitra ráno.		Víte, že když vám říkám, že vás nenávidím, tak je to nový důkaz toho, že vás miluji. Jest mnohem příjemnější si s vámi povídat, nežli spát.	Odpusťte mi, že jsem neměla dost síly, abych vám zakryla, jak trpím.	Jste v Paříži? Uvidím vás dnes ráno?
Nemoc, bolest, narážky na smrt	Úbytek mých sil, má hubenost, velká změna v mém zevnějšku nejsou podivné.						Mé bolesti jsou hrozné, ale cítím, že Vás miluji.					
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?	MILUJI ABYCH ŽILA A ŽIJU ABYCH MILOVALA.	Jsem neúspěšná, slabá a nešťastná, toť vše. Mějte se mnou strpení tak jak jsem, a já vás budu šíleně milovat takového, jaký jste vy.			Fyzické a mravní rozpoložení můžu vždy vyjádřit dvěma slovy: trpím a miluji.					Žiji jen, abych vás milovala.		

	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	
datum	V sedm hodin, 1776	V březnu 1776	O půlnoci, 1776	V jedenáct hodin večer, 1776	1776	V šest hodin večer, 1776	V jedenáct hodin v noci, 1776	V půl desáté, 1776	1776	V půl jedné v noci, 1776	Jedna hodina, 1776	V neděli, velmi pozdě, únor 1776	
události jejího života													
co jí dělá radost													
co jí tíží													
narážky na události, politika, encyklopedie				Nepišu vám ráda do Paříže, máte tam tolik naspěch.									
narážky na osoby						Přijďte zítra na oběd k paní Geoffrin.							
reakce na Guiberův dopis/kontakt	Minulý týden jsem s vámi mohla třikrát obědvat, ale vy jste nechtěl. Mnohla jsem vás vidat denně... Bože můj, nemyslete už na mé zdraví, Vaše účastenství mne dojmě, ale bojím se, že jim trpíte.	Přirozenost věcí, okolnosti, naše náklonnosti anáž věk nás přilís dělí, abychom se mohli sblížít. Musíme se tedy podrobit tomu, co jest ještě silnější než vůle. Vy jste ženatý, v tom tkví vaše povinnost. Nechtě mě, nepřicházejte dnes večer.	Pošlete mi zpět mou knihu a mé dopisy. Brzy umřu, jest vaší povinnosti mě milovat, zbývá vám k tomu již jen okamžik. Citím to.	Přála bych si, abyste přišel se mnou poobědvat. Vraťte mi dopisy, nebo vám nenapišu celý měsíc ani řádku.			Nenamáhejte se s návštěvou u mě.	Pišete roztomilé listky, ale usmrcujete mě.			Jsem tělesně i duševně zničená. Nepoznávám se již.		
Nemoc, bolest, narážky na smrt						Zbývá mi několik málo dnů k žití, miluji vás, stokrát a tisíckrát vám to chci opakovat.	Kašlala jsem tak, že ostatní málem ohluchli.		Mrznu, třesu se, zmirám zimou, potím se.				
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?													

	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180
datum	1776	V úterý, 1776	17.10.1775	1776	V šest hodin večer, 1776	V půl jedenácté, 1776	1776	Ve tři hodiny, 1776	1776	V deset hodin dopoledne, 1776	1776	
události jejího života					Vede se mi hůř, než kdy řiv, ale ještě si příliš dobře.	Nejsem již pánem svých bolestí, opanovaly mne a ustupuji jim.						
co jí dělá radost												
co jí tíží												
narážky na události, politika, encyklopedie												
narážky na osoby		Poslela jsem teď pryč p. de la Rouchefoucauld abych Vám odpověděla.							Chodte jako pan de Condorcet, jen chodí každý týden pěšky do Nogent, pravil mi, že těmito pochody již značně zesílil.			
reakce na Guiberův dopis/kontakt	Ach nebesa, proč jsem vás poznala? Nebyla bych poznala výčitek svědomí a nežila bych už.							Na shledanou večer, milý příteli.	Shledal jste mě velmi slabou, velmi nešťastnou. Obyčejně vaše přítomnost ukonejší mé bolesti a zarazí vaše slzy. Ones podléhám anevím, zda mne více bolelo tělo nebo duše.			KDYBYCH SE KDY NAVRÁTILA ŽIVOTUJ. CHTĚLA BCH HO OPĚT VYPLNIT LÁSKOU K VÁM, ALE NENÍ JIŽ KDY.
Nemoc, bolest, narážky na smrt									Je pro mě stejně bolestné zemřít i žít.	Vaše bolest mne bolí, velmi bolí.		
Co si o sobě myslí, jak se popisuje?												

Dopis 115.

Ve čtvrtek, 6. července 1775

Nedostala jsem včera od Vás dopisu, milý příteli. Vás omrzelo mně psáti, a mne příliš záhy omrzelo mlčení: jen trochu více odvahy, a tolik bolestí a tolik úsilí by snad nebylo bývalo zmařeno. Bože můj! Víte-li, tedy mi povězte, jak se skončí toto mučení? Co mne vysvobodí? Nenávist, lhostejnost nebo smrt? Milý příteli, nechci býti jen polovičatě šlechtná, domnívám se, že jsem Vám odpustila; budu Vám tedy povídati, jako bych s Vámi byla spokojena. – Povím Vám, co za několik dní bude veřejně známo: že p. de Malesherbes obdržel všechny úřady p. vévody de la Vrillière: ten za několik dní odstoupí; musí ještě navštívit kněžské shromáždění, což mu vynese dvacet tisíc franků. P. de Malesherbes se vzdá svého úřadu u státních berní a na jeho místo nastoupí p. de Barentin. Kdybyste věděl, jak čestně a prostě se zachoval pan de Malesherbes, přijímaje toto místo! Vaše vážnost, náklonnost a úcta k tomuto výtečnému muži by ještě vzrostla. O, buďte tentokrát jist, že se dobro uskuteční, a že se uskuteční dobře, když osvěta bude řídit ctnost a lásku pro obecné blaho. Nikdy, ne, nikdy se silněji nespojili a nenadchnuli dva ctnostnější, osvícenější, nezištnější a činnější mužové pro větší a vznešenější myšlenku. Uvidíte: jejich ministerství zanechá v lidských myslích hlubokou stopu. To vše, co Vám zde pravím, je ještě tajemstvím. Obecenstvo nadšeně uvítá tuto volbu; několik lidí bude míti proto nesmírnou zlost, ale budou mlčeti. Pleticháři si nebudou věděti rady, a to je velmi dojemné. O! Jaká to zlá doba pro taškáře a dvořeníny! Nejsem-li velmi jemnocitná, činíc takový rozdíl?! Tomu se říká býti subtilní.

Ted' mne pošlete a třeště se: neboť pronesu rozsudek o dvou Chválách Catinatových, kterými se, jak se domnívám, Akademie jediné bude zabývat. Autory těchto dvou chvalořečí jsou p. de Guibert a p. de la Harpe. P. de Guibert jest autorem výtečného díla o taktice a jedné tragédie: tato dvě díla mu zajistila pověst muže velmi nadaného a duchaplného a hlásají všude duši vznešenou a plnou energie. S touto znalostí a z ní vyplývající zálibou pro p. de Guibert jsem četla a posoudila jeho chválu Catinatovu. Znáte p. de la Harpe lépe než já, víte, že jest výtečným literátem, že jest velmi duchaplný a že má především překrásný a vybroušený sloh: to jsem mu po právu přiznala ještě dříve, než jsem četla jeho chválu Catinatovu. Ted' pošlete, co slepá, hloupá a pitomá domyšlivost se odváží vysloviti, a řekněte, jestli Vás to rozhněvá nebo zda-i opovrhujete tímto rozsudkem. Chvalořeč p. de la Harpe jest psána s jeho obvyklou lehkostí, ale se správností, které nedbal, dokud nebyl p. de Guibert jeho sokem. Jeho sloh jest zároveň lehký a vznešený: sloučiti tyto dvě hodnoty, zvláště do takové míry, jest tak vzácné, že se mi zdá, jako b se o něm mohlo říci, že píše prósou tak, jak psal Racine ve verších. Toto dílo náleží literátu, jenž myslí správně a moudře, jehož duše jest něžná, čestná a vzletná. Jest v něm spousta šťastných obrátů, dojemných věcí, jemných myšlenek, vyjádřených jasně a vznešeně; ale jest to jen dílo výborného spisovatele a člověka velmi duchaplného. Dílo p. de Guibert se mi zdá náležeti člověku většímu, jenž má více než jen ducha, jenž jest geniální. Žádný z obou není filosofem, jeden proto, že nemyslí dost chladně, druhý proto, že nemyslí dosti důkladně: ale duše p. de Guibert posuzuje lidi a události tak hrdě a energicky, že se dáваме raději jí strhovati, než filosofem vzdělávati. Vojenská stránka je u p. de Guibert tak dobře projednána, že se i nejnevědomější při čtení domnívají, že dovedou oceniti zásluhu Catinatovu. Tato část jest u p. de la Harpe temná, unavující a velmi nudná. Čtení p. de la Harpe nás příjemně baví a někdy dojíhá: vážíme si autorova nadání. Čtouc p. de Guibert, cítím, jak má duše roste, jak sílí, jak nabývá nového života a nové energie; ale někdy přestřeluje; jeho sloh není vždycky dost jasný a dost stručný; chybí mu někdy souladu, nacházíme u něj příliš silné výrazy. Kdyby se udělovala cena spisovatelskému umění, výmluvnosti slohu, nejlépe provedenému dílu, musili by, myslím, pocítiti cenou p. de la Harpe; ale dává-li se duševní výmluvnosti, síle a vznešenosti genia, dílu, které docílí největšího účinku, musila by se cena uděliti panu de Guibert. Kdybych neznala autorů, přála bych si po celý život, státi se přítelkyní p. de Guibert, nebo bych litovala, že jí nejsem, a ani bych se neotázala, zda p. de la Harpe žije v Paříži. Milý příteli, zmirám netrpělivostí, abyste již mohl oceniti můj úsudek; ale vyžadují si Vaše čestné slovo, že se o něm nezmíníte nikomu, ani osobě, Vám nejdražší; nechci míti nepřijemnosti nebo slávy, kterou mi přinesl posudek obou chvalořečí o La Fontainovi. Milý příteli, nejsem Vůči Vám ani domyšlivá ani vypínavá. Jest mi pohodlné býti hloupá a poddávám se tomu; ale vůči ostatním se neostýchám: neboť k tomu již

nemám síly. Nemluvím, řeknu jenom: jest to dobré, je to prostřední nebo špatné, a mám se na pozoru, pouštět se do odůvodňování; jistě by mne to nudilo stejně, jako bych já nudila je. A co mi záleží na tom býti duchaplná vůči těm, kdož nejsou blízcí mé duši? Já jsem opravdu mrtva. Má duše ještě žije neštěstím, ale nemá už vřelosti; ztratila jsem to, co mně rozechřávalo, co mne ozařovalo, co mne naplňovalo nadšením: zbývají mi jen vzpomínky, jež halí v smutek všechny předměty. O, můj příteli, p de Mora, už nežije, a Vy jste mi zabránil ho následovati! Jakým neblahým osudem jsem Vám vnuknula zájem, jenž se mi stal tak osudným?

Dopis 180.

Ve čtyři hodiny, 1776

Jste příliš dobrý, příliš laskavý, milý příteli. Chtěl byste znovu oživit a posílit duši, která konečně podléhá těžké a dlouhé bolesti. Chápu celou cenu Vašeho citu; ale nezasloužím si ho již. Byl čas, když jsem si mimo Vaši lásku ničeho nepřála Ach, byla by snad utlumila mou lítost, anebo alespoň zmírnila její trpkost; byla bych si přála žít. Dnes už chci jen zemřít. Pro ztrátu, jež mne stihla, není ani odškodnění ani útěchy; neměla jsem jí přežít. Hle, milý příteli, to' jediná hořkost, již ve Své duši proti Vám nacházím. Ráda bych znala Váš osud, ráda bych, abyste byl šťasten. Dostala jsem Váš dopis v jednu hodinu; měla jsem prudkou horečku. Nedovedu Vám ani povědět, co mne přečtení stálo práce a času: nechtěla jsem toho odložit až na dnešek, a uvedlo mne to skoro v delirium. Čekám dnes večer od Vás dopis. S Bohem, milý příteli. Kdybych se kdy navrátila k životu, chtěla bych ho opět vyplnit láskou k Vám; ale není již kdy.